

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1898. Första Kammaren. N:o 26.

Lördagen den 23 april, e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Föredrogs å nyo lagutskottets den 16 och 19 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 62, i anledning af väckta motioner om skrivelse till Kongl. Maj:t med begäran om förslag till skärpt lagstiftning mot ocker.

*Om skärpt
lagstiftning
mot ocker.*

Herr Hasselrot: Då jag tillåter mig yrka afslag å lagutskottets förevarande hemställan, sker det ingalunda af den anledning, att jag mindre än någon annan anser det procenteri, som eger rum i vårt land i temligen hög grad, icke böra straffas, om det kunde ske, utan det är af praktiska anledningar. Jag anser nemligen en sådan lagstiftning i vårt land icke kunna lämpligen införas under nuvarande förhållanden. Först och främst möter det stora svårigheter att bestämman, hvad som är ocker. Man kan icke bestämma, att, om någon tager ränta utöfver ett visst fixerat belopp, sådant är ocker. Det finnes ofantligt många fall, der en hög räntefot kan vara berättigad i förhållande till risken. Man tager icke samma premie för assurans af en eldfarlig fabrik som af en iskällare. Samma är förhållandet med risken i andra fall, som skäligen föranleda tagande af högre ränta, än vanligen är öfligt. Jag nämnde i ett annat sammanhang ett exempel, som jag skall be att få här återöpa. Det var en fideikommissarie, som var äldre och sjuklig. Han behöfde penningar för att sätta upp för det nyss tillträdde fideikommisset. Han kunde icke få lif försäkring på grund af sin sjuklighet. Icke kunde han få arrendator, då man icke visste, om fideikommissarien kunde lefva året ut. Han fick då låna penningar mot så hög ränta, att jag knappast vågar tala om det. Men både långfivaren och fideikommissarien gjorde en god affär. Den senare satte upp sitt fideikommiss, lefde flera år, betalade sin skuld och fick ej obetydligt öfver, och den förre, som lånat honom penningar mot mycket hög ränta, gjorde ju också en god affär. Detta var enligt mitt förmenande en fullkomligt lojal handling å båda sidor. Nu säger man dock, att om man också icke i svensk lag kan fixera tagandet af en för hög ränta såsom ett straffbart brott, så kan man, i likhet med den tyska strafflagstiftningen,

Första Kammarans Prot. 1898. N:o 26.

*Om skärpt
lagstiftning
mot ocker.*
(Forts.)

definiera straffbart ocker sålunda, att någon begagnar sig af en annans nödstälda belägenhet, lättsinne eller oerfarenhet för att vid försträckning af penningar eller vid prolongation af en skuld betinga sig eller tredje man en ekonomisk förmån, som i sådan grad öfverstiger den gängse räntefoten, att den betingade förmånen i betraktande af omständigheterna står i uppenbart missförhållande till prestationen. Enligt min mening är emellertid detta en så sväfvande bestämmelse, att den vid en svensk domstols pröfning näppeligen skulle kunna komma till användning. Der jury finnes och man kan taga hänsyn till förhållandena, utan legala bevisningsregler, der går det för sig, likaså der fri bevispröfning eger rum, så att man t. ex. kan, såsom i Tyskland, höra på ed den, som lånat penningarne. Men der man såsom hos oss har bestämda jäf, der kan man icke få någon bevisning mot långifvaren. Det är endast i ytterst sällsynta fall, då sådana affärer göras upp i vittnens närvaro. Det sker vanligen mellan fyra ögon, och reversen skrives på så högt belopp, att den, som lånar ut penningarne, har sin provision. Sedan lagsöker han icke sjelf, utan lemnar reversen till tredje man, som kanske är i god tro, och gäldenären får betala till denne. Detta erkänna motionärerna och utskottet. Utskottet säger, att lagstiftningen sannolikt icke skall hjälpa i alla fall, utan att den ofta skall blifva utan effekt, men vill ändock, att lagen skall uttryckligen förklara, att ocker är en straffbar handling, och anser, att en lagbestämmelse härom skall verka på de personer, som drifva procenteri, derigenom att de hafva lagens svärd hängande öfver sig. Enligt min åsigt skall dock en person, som är af den moraliskt dåliga beskaffenhet, att han egnar sig åt procenteri, icke derifrån afhålla sig på den grund, att lagen stadgar en straffbestämmelse, som han kan göra för sig oskadlig. Det finnes ju många moraliskt dåliga handlingar, hvilka dock ej enligt lag äro straffbara, och man får väl tills vidare finna sig i, att så äfven blir förhållandet med procenteriet.

Då jag således anser en lagstiftning i detta syfte icke för närvarande kunna och böra ega rum i vårt land, tillåter jag mig yrka afslag å lagutskottets hemställan.

Herr Pettersson, Carl: Utan tvifvel har ocker länge bedrifvits i vårt land, men såsom herrarne torde minnas, var det en särdeles upprörande händelse i Stockholm förliden höst, som fäste uppmärksamhet på saken. Det var en person, som råkade i ockrarehänder och derifrån fördes till fängelset. Jag antager, att det är med anledning häraf, som de två motioner tillkommit, hvaröfver utskottet nu afgifvit utlåtande. Vi hörde nyss lagutskottets ordförande yttra, att han i realiteten icke skulle hafva något emot bifall till lagutskottets hemställan, men att åtskilliga formella hinder lågo i vägen. Det begriper han såsom jurist mycket bättre än jag, men jag får säga, att det är bra ledsamt, att så många gånger formella hinder skola omöjliggöra antagande af lagar, som äro nödiga. Jag erinrar, att det icke var länge sedan, som Riksdagen förehade ett lagförslag om lossning af in-teckningar i jordegendom, å hvars område mindre bemedlade personer uppfört egna hus. Det var på grund af

en motion, som detta lagförslag förekom i Riksdagen. I lagutskottet yttrades stora sympatier för motionen, hvilken också antogs af Andra Kammaren, likasom denna äfven bifallit motionerna. som nu äro i fråga. Dess ledamöter äro icke så stora formalister, utan se mera på realiteten och behofvet. Men Första Kammaren fann sig af formella skäl ej kunna biträda lagutskottets förslag om lossning af bemälda in-teckningar. Jag måste beklaga denna utgång af saken, emedan jag anser det vara hårdt, att en sträfsam och ordentlig person, som gjort allt, hvad han kunnat, för att skaffa sig ett eget hem, kan en vacker dag blifva utdrifven derifrån och alldeles ruinerad. »Materien» är bedröflig, men »formen» har triumferat.

*Om skärpt
lagstiftning
mot ocker.
(Forts.)*

Emot lagutskottets förevarande betänkande ha ej mindre än tre ledamöter reserverat sig — alla jurister. Det kan nu hända, att kammaren finner deras skäl så talande, att betänkandet afslås; men med all respekt för dessa aktade män, tror jag dock, att högre upp skall finnas den förmåga af lagstiftning, som kan effektivt bestraffa ockrars skamliga yrkesutöfning, så att Riksdagen åtminstone borde försöka, hvad en skrifvelse i ämnet till Kongl. Maj:t kan uträtta. Det är nog svårt att åstadkomma bevisning, och lagutskottets ordförande menade, att om man blott hade jury, så vore det lättare. Men om jag icke är allt för illa underrättad, så är ju förhållandet det, att, när frågor om åstadkommande af bevisning i afseende å olofflig bränvinsutskänkning förekomma, den, som köpt bränvin, har rätt att vittna. Jag kan icke se, att icke detta skulle kunna tillämpas, äfven här vid lag. Jag tycker, för min del, att det är förskräckligt, att ett sådant förhållande, som jag nämnde i början af mitt anförande, skall kunna inträffa i vårt land, och jag önskar, att lagstiftningen skulle kunna råda bot härför.

Jag vill sluta med hvad motionären, herr Holmgren, sagt på sid. 4, der han yttrar följande:

»Det säger sig sjelft, att fall kunna förekomma, då det blir svårt för lagens tillämpare att afgöra, om de af lagen för förfarandets brottslighet uppställda förutsättningar föreligga eller ej; sådant ligger i sakens natur, och i dylika fall får domaren tillämpa den gamla kända regeln att hellre fria än fälla. Men i allmänhet torde icke heller en dylik svårighet möta. En invändning, som motståndarne till all lagstiftning mot ocker aldrig underlätit att anföra, är den, att en dylik lag skulle så lätt kunna kringgås eller gäckas, att den brottslige sällan eller aldrig skulle åtkommas. Om nu ock detta vore sant, så tror jag, att lagen ändock icke vore utan betydelse. Ensamt det, att procentarehandlingen blefve genom statens lagar brännmärkt såsom brottslig, vore i min tanke ett godt.»

Med anledning af hvad jag anförte, får jag yrka bifall till lagutskottets förslag.

Herr Rudebeck: Jag har väl icke öfvervarit den slutliga behandlingen i lagutskottet af detta ärende, men jag deltog i den första behandlingen inom utskottet, och jag kan icke annat än sluta mig till pluralitetens inom lagutskottet mening. Väl inser jag, att svårigheter kunna komma att uppstå vid tillämpningen af en lag i ämnet,

Om skärpt
lagstiftning
mot ocker.
(Forts.)

såsom det framhållits af lagutskottets ordförande, och jag medgifver således, att det är svårt att få lagen fullt effektiv, men jag vill framhålla ett förhållande, som bör särskildt beaktas, och det är det såsom yrke bedrifna procenteriet. Det bör, der dylika fall föreligga, icke vara omöjligt att åstadkomma bevisning, och mycket vore vunnnet, om genom en lag ett sådant yrke kunde stäffas. Det är ett samhällsöndt af den stora betydelse, att lagstiftaren icke får blunda därför eller underlåta att söka åstadkomma en lag mot detta onda och hvad dermed sammanhänger, äfven om man befarar svårighet att göra lagen i vissa delar så fullständig till det ondas hämmande, som helst är att önska. Under behandlingen i utskottet tog utskottet kännedom om bestämmelserna i särskildt den tyska lagen om straff för det såsom yrke bedrifna procenteriet, och det syntes mig, att denna lagstiftning förtjenade att beaktas äfven hos oss.

Af dessa skäl och med hänsyn till frågans synnerligen stora vikt, samt då jag anser, att man icke bör tveka att bringa denna sak under Kongl. Maj:ts pröfning, tillåter jag mig yrka bifall till lagutskottets hemställan.

Herr Leman: Ingen skulle högre än jag önska att kunna tillstyrka bifall till lagutskottets förslag, och jag har därför mycket tänkt öfver, huru man skulle kunna formulera en lag mot ocker, men det har för mig framstått dels samma svårigheter, som ordföranden i lagutskottet anført, dels svårigheten att definiera, hvad som menas med ocker. Dermed kan nemligen icke menas, att långgifvaren tager en mer eller mindre hög ränta. Detta är icke det betecknande för ocker, utan det är, hvad den tyska lagstiftningen vill definiera, då den talar om, att det är ocker, då vid en låntransaktion långgifvaren så begagnar sig af en persons nödstälda belägenhet, att han dervid betingar sig en exorbitant vinst.

Det är emellertid ytterst svårt att bevisa, huru i verkligheten en procentartransaktion sker. Sällan låter procentaren den lånesökande utställa en skuldsedel med ränta öfver 6 proc. Då den lånesökande besöker procentaren, så träffar han vanligtvis denne i enrum. När procentaren då får veta, hvilket belopp som låntagaren önskar, t. ex. tre à fyra tusen kronor, så säger han: Det skall ni få, men skrif skuldsedeln t. ex. på dubbla beloppet. Skuldsedeln ställes nästan alltid till innehafvaren. När den sedan kommer ut, så är det icke procentaren som lagsöker, nej, skuldsedeln finnes i tredje, fjärde hand. Huru skall man då åstadkomma bevisning? Jo, säger man, på samma sätt, som stadgas i 55 § af bränvinsförsäljningsförordningen, enligt hvilken den, som köper bränvin, icke är jäfvig att vittna. Detta är emellertid ett undantag från allmänt gällande bevisningsregler och ett befogadt undantag, ty den, som köper bränvin, kan icke anses delaktig i brottet eller deraf vänta nytta eller skada. Men med en ockerlag skulle följa, såsom sägs i strafflagen, skadeståndspligt, och detta skulle leda till, att den person, som varit utsatt för ocker, skulle, om han finge aflägga ed, kunna svära sig till pengar. Detta står så litet i öfverensstämmelse med den svenska bevisningsteorien, att jag tror, att en sådan lag icke skulle blifva effektiv utan fri

bevispröfning, och möjligen kan denna fråga bidraga till att framtinga den fria bevispröfningen.

Jag tror, att, om man skrifver till regeringen, regeringen icke heller kan komma med en tillfyllestgörande definition på ocker, liksom ej heller med något förslag om, huru bevisningen skulle åstadkommas utan fri bevispröfning. Man säger, att man skulle stadga särskildt straff för den, som bedrefve ocker yrkesmessigt. Men huru bevisa det? Skall man kanske höra personer, som lånat förr? Det är kanske icke så lätt att få tag i sådana. Det är icke heller lätt att uppdraga gränsen för hvad som är yrkesmessigt procenteri. I Tyskland, der man kan få döma efter omständigheterna, går det att hafva en effektiv ockerlagstiftning, men så är icke fallet här, och jag måste därför, då med nu gällande bevisningsregler en sådan lag icke skulle blifva effektiv, om ock med sorg, yrka afslag å utskottets hemställan.

*Om skärpt
lagstiftning
mot ocker.*
(Forts.)

Herr Hasselrot: Endast ett par ord! Jag glömde att, då jag förra gången hade ordet, bemöta ett skäl, som åberopats af lagutskottet och nu framförts af herr Pettersson. Han nämnde, att äfven om det är så, att en lag, sådan som här ifrågastälts, icke skulle vinna tillämpning, skulle den dock hafva det goda med sig, att den brännmärkte ocker såsom brottsligt. Jag tror emellertid icke, att lagens tillvaro vore något godt i och för sig, om den icke kunde göras effektiv; och om lagen icke tillämpas, utan det ostraffadt kan brytas mot en lag, så tror jag, att detta förhållande leder till minskning i den aktning och den vördnad för lagarne, som böra finnas. Jag är således öfvertygad om, att den bestämmelse, som utskottet ställt i utsigt, om den blefve lag, icke skulle hafva en gynsam verkan i det afseende, som motionärerna och lagutskottet åsyftat, utan blifva skäligen betydelslös.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Pettersson, Carl: Derpå, att vi icke hafva den fria bevispröfningen, är det, som två föregående talare hufvudsakligen grundat sitt afslagsyrkande. Jag har dock hört, att, ehuru lagen icke medgifver fri bevispröfning, denna dock tillämpas vid åtskilliga domstolar. Jag kan därför icke förstå, att icke en domare, då han hör omständigheterna i ett mål, skall kunna skilja mellan hvad som är en loflig uppgörelse, äfven om en ränta på 20 procent vore utfäst, och hvad som är verkligt ocker. Ocker, säger man, är icke definieradt i vår lag. Men hvarför skulle det icke kunna blifva der definieradt, om en framställning gjordes till regeringen och denna framlägger förslag derom? Tyskland har dock en lag mot ocker, och denna lag bestämmer stränga straff i detta hänseende. På hvad lagen nämner straffbart ocker kan följa straff af ända till 6 månaders fängelse, jemte 3,000 mark i böter och förlust af medborgerligt förtroende, och dubbelt så strängt straff stadgas i § 302 b af tyska strafflagen, di fall ocker bedrifves under förklädd form eller vissa andra dermed likställda förhållanden» o. s. v. Men jag gifver mig här in på ett område, der jag icke är hemma.

Om skärpt
lagstiftning
mot ocker.
(Forts.)

I en sådan sak som denna, der blodsugare förstöra menniskor och begagna sig af deras nödstälda belägenhet, borde dock ett kristet samhälle vidtaga någon åtgärd.

Friherre Åkerhielm, Gustaf: Jag anhåller om kammarens öfverseende, att en ledamot af kammaren, som visserligen varit ledamot af lagutskottet, men för länge sedan, dristar yttra sig för ett ögonblick i en lagfråga.

Först vill jag erinra, att lagutskottets betänkande redan är af Andra Kammaren bifallet, och att den nu egentligen föreliggande frågan således är, huru vida Första Kammaren, på grund af efter strängt formella satser uppdagna skäl, vill afslå ett förslag till en underdånig skrifvelse om utredning, som utskottet framlagt, och som, då det af Andra Kammaren bifallits, skulle blifva Riksdagens beslut, om det af Första Kammaren äfven bifölles.

Jag tror, på sätt den siste talaren nu senast och tillförene, då han yttrat sig, utvecklat, att man är i vårt land tillräckligt uppmärksam på det öfverklagade förhållandet för att vilja söka deruti få rättelse och lagen utfylld och skärpt. Jag tror, att det vore ett tungt ansvar för Första Kammaren att vid ett fåtaligt besökt aftonplenum förhindra den utredning i ämnet, som många i vårt land anse vara af största vikt.

Jag tillåter mig därför att förena mig med dem, som yrka bifall till lagutskottets hemställan.

Häri instämde herr *Reuterswärd*.

Herr Wieselgren: Om man skulle vända sig till en hvar af kammarens ledamöter med frågan, huru vida för den ledamotens rättsmedvetande allt synes vara väl bestämdt i förevarande sak, så tror jag ingen skulle underlåta att svara ett bestämdt nej. Förhållandena hafva särskildt under senare tider väckt den allmänna uppmärksamheten på det samhällsönda, som vi benämna med ordet ocker. Detta önda är ingen ny uppfinning. Den är gammal nog, men den smyger kring i mörkret, och icke alltid har den allmänna uppmärksamheten så fäst sig dervid, som under senare tider varit förhållandet. Om man under dessa omständigheter, och då förslag föreligger till fyllande af en beklaglig lucka i vår lagstiftning, om man just nu svarar, att man visserligen erkänner, att luckan finnes, men att man icke är på det klara med, huru den behöfliga lagparagrafen skall formuleras, och om man på grund af detta skäl förkastar förslaget att inskrida emot det öfverklagade önda, så fruktar jag, att man gör sig saker till en handling, som icke lätteligen kan försvaras. Det är icke vår uppgift att i detta ögonblick vare sig åstadkomma en klar formulering af en lagparagraf eller säga, huru den skall åstadkommas. Vår uppgift är, såsom jag fattar situationen, den att till Kongl. Maj:t säga: »Här är en brist i vår lagstiftning, här finnes ett öndt, som behöfver motarbetas. Vi be att få ett förslag till lag i detta stycke». Och om man fattar saken så, kan jag icke förstå, att det kan vara Första Kammaren möjligt att afslå förslaget, att, så att säga, på förhand kasta yxan i sjön.

Jag ber att få förena mig med de föregående talare, hvilka yrkat bifall till lagutskottets förslag.

*Om skärpt
lagstiftning
mot ocker.
(Forts.)*

Herr Hasselrot: Det finnes enligt mitt förmenande ingenting så farligt som att i lagstiftningsfrågor låta bestämma sig af känslöstämningar. Såsom förut påpekats, finnes säkert ingen ledamot i kammaren, hvars rättsmedvetande ej upprörts af det procenteri, hvilket sedan lång tid tillbaka egt rum i vårt land. Men detta är en sak, en annan deremot, att Riksdagen skall hänvända sig till Kongl. Maj:t med begäran om lagstiftning mot detta procenteri. Då tillkommer det icke Riksdagen att blott säga: här är ett ondt, var så god och afhjelp det, utan Riksdagen bör också hafva tänkt sig det sätt, hvarpå det onda kan afhjelpas. Anledningen, hvarför jag motsätter mig den föreslagna skrifvelsen, är således icke att finna i svårigheten att formulera lagparagrafer i ämnet, utan deri, att jag är fullkomligt öfvertygad om, att, enligt de lagskipnings- och bevisningsregler, som finnas i vårt land, det icke skall vara möjligt att i ämnet formulera en lag, som på ett tillfredsställande sätt skall kunna tillämpas. Är man förvissad om, att hvad man önskar vinna med en skrifvelse i sjelfva verket icke kan vinnas, så är ock bäst att icke aflåta någon skrifvelse alls. Jag tillåter mig fortfarande yrka afslag.

Herr Wieselgren: Bevisningen i den föregående talarens yttrande tyckes mig vara långt ifrån fullständig. Han sade, att då vi med nu gällande bevisningsregler icke kunna åstadkomma hvad vi önska vinna med den föreslagna skrifvelsen, så böra vi icke aflåta den. Jag ber då att få erinra om, att Kongl. Maj:t den ena gången efter den andra framlagt förslag just om införande af andra bevisningsregler än de nu gällande. Den fria bevispröfningen har således icke någon motståndare i Kongl. Maj:t. Han har tvärt om föreslagit Riksdagen att i stället för de nuvarande bevisningsreglerna införa mera fria former eller just att införa den lagändring, som enligt den siste talarens yttrande behöfdes för att åstadkomma en effektiv lag i föreliggande ämne. Då så är förhållandet, kan jag icke finna någon anledning för kammaren att icke här medelst bifall till utskottets förslag framhålla ännu ett nytt skäl för den af så många inom den svenska Riksdagen efterlängtrade lagstiftning, som gifver oss den fria bevispröfningen.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande om bifall till utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjordes jemlikt derunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare på afslag derå; och förklarades den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning af lagutskottets den 16 och 19 innevarande månad bordlagda utlåtanden:

n:o 64, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af § 30 i lagen angående tillsättning af presterliga tjänster den 26 oktober 1883, och

n:o 65, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser angående enskilda banker, som afstått från sedelutgifningsrätt,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande konstitutionsutskottets den 19 och 20 innevarande april bordlagda utlåtande n:o 6, i anledning af väckta motioner om skrivelse till Kongl. Maj:t i fråga om inrättande af nytt statsdepartement.

Om inrättande af nytt statsdepartement.

Punkten 1.

Herr Lithander: Då herr statsrådet och chefen för civildepartementet för någon tid sedan under ett anförande i Andra Kammaren förberedde Riksdagen på, att regeringen snart skulle komma att framlägga proposition om inrättande af ett särskildt departement för näringarna, så helsades denna underrättelse inom de kretsar, der man nitälskar för Sveriges näringar och deras förkofran, med glädje och tillfredsställelse. Särskildt de motionärer, som vid denna riksdag i båda kamrarna väckt förslag om en skrivelse till Kongl. Maj:t just med anhållan om inrättande af ett sådant departement, hafva naturligtvis i herr statsrådet och chefens för civildepartementet yttrande funnit stor anledning till tacksamhet, och för min del ber jag att få begagna detta tillfälle att till departementschefen framföra min ödmjuka och upprigtiga tacksamhet så väl för den välkomna underrättelsen i fråga som ock för den sympati, herr statsrådet i sammanhang dermed uttalat för sjelfva saken, dermed tillika ådagaläggande sitt intresse och sin omtanke för vårt näringslif. Genom denna underrättelse blef nu naturligtvis den af motionärerna begärda skrifvelsen alldeles obehöflig, och vi motionärer voro alla tre beredda på, att konstitutionsutskottet skulle, med anförande af detta enda befintliga och behöfliga skäl, hemställa om afslag på motionerna.

Hade utskottet så gått till väga, skulle jag för min del ej haft det minsta att deremot invända, och då hade äfven det lyckliga inträffat, att utskottets betänkande icke behöft få den pregel af likgiltighet för ärenden, som röra svenska näringarne, hvilken det nu enligt min uppfattning erhållit. För min del kan det visserligen icke ifrågakomma, att jag på utskottet ställer något anspråk på särdeles välvillig behandling af mina motioner eller väntar mig någon öfverdrifvet höfelig form för utskottets svar på desamma, men hvad jag i likhet med andra motionärer torde kunna begära, är, att de motioner, som lemnats till utskottet, blifva behandlade med all möjlig grund-

lighet och omsorg, och att vigten af de ärenden, som deri beröras, blir vederbörligen beaktad och uppskattad.

I de tre motioner, som här blifvit väckta, hafva framhållits jordbrukets, industriens och handels billiga kraf på ett eget departement för tillgodoseende af dessa näringars intressen, men dessa motioner hafva alla, efter hvad jag kan finna, af utskottet behandlats en bagatelle. Utskottet har affärdat dem med ett betänkande på tre rader — säger tre rader — och dertill kommer, att innehållet i utlåtandet enligt min uppfattning icke är fullt korrekt, ty utskottet hänvisar till en skrifvelse till Kongl. Maj:t i ett blott liknande ärende, en skrifvelse, hvilken för öfrigt, såsom aflåten år 1893, är fem år gammal. Jag säger, att denna skrifvelse afser blott ett liknande ärende, ty deri framhölls såsom det hufvudsakliga syftet med inrättandet af ett nytt samfärdsdeparterement, att man ville bereda en lättnad i arbetena inom civildepartementet. Utskottet borde dock äfven vid den mest flygtiga genomläsning af de nu afgifna motionerna hafva funnit, att frågan i dessa motioner gäller något helt annat. Här gäller det jordbrukets, handels och industriens kraf, under det deremot lättnaden i arbetet inom civildepartementet endast framhållits såsom en sekundär fråga. Ingen af motionärerna har framhållit detta sistnämnda mål såsom hufvudsyftet med inrättandet af ett nytt departement. I motionerna hafva industriens, jordbrukets och handels stora vikt och betydelse för vårt land framhållits med kraft, och de skäl, motionärerna anfört, torde i och för sig vara tillräckligt goda och giltiga för att visa det berättigade i näringarnas anspråk på en egen målsman vid Konungens rådsbord. Motionärerna hafva velat, att icke blott de tärande elementen i samhället, utan äfven de närande, d. v. s. näringarna sjelfva, skola der hafva sin talan.

Om jag rätt förstått konstitutionsutskottets mening, så går denna ut derpå, att det i formelt afseende icke skulle vara så lämpligt att nu aflåta en skrifvelse till Kongl. Maj:t, därför att Riksdagen en gång förut skrifvit till Kongl. Maj:t i samma ämne, om än för fem år sedan. Jag hemställer dock till konstitutionsutskottet, om det är skäl att gå så långt i formalism, att man glömmar bort sjelfva saken. Enligt min åsigt, är det något, som står öfver formen, och det är saken med dess vikt och innebörd. I detta fall gäller saken näringarna, och jag ber att få värdsamt erinra konstitutionsutskottet om, att det dock är näringarne, som lemna staten dess inkomster, och att det likaledes är näringarne, som lemna statens embets- och tjänstemän deras löner. Af näringarna äro vi alla beroende, och därför kan ingen vara berättigad att ställa sig likgiltig gent emot näringarnas kraf.

Jag har i min hand en liten nyligen utkommen bok. Den heter: »De centrala organen för tillvaratagandet af handels och näringarnas intressen i Sverige, konturer till en historik med anledning af frågan om ett nytt statsdepartement, af Adolf Berencreutz». Jag skulle af många skäl vilja rekommendera denna bok till konstitutionsutskottets uppmärksamhet, men i synnerhet skulle jag vilja lägga utskottet på hjertat de ord, hvarmed författaren afslutat sitt arbete. Han säger, att det har »för oss framstått såsom en anmärkningsvärd

Om inrättande af nytt statsdepartement.
(Forts.)

Om inrättande af nytt statsdepartement.
(Forts.)

oegentlighet i den svenska statsorganismen, att de produktiva ekonomiska intressena, som skapa landets materiella kultur, och som utgöra den mark, från hvilken den andliga och högre kulturen skjuter rot och hemtar kraft till blomstring, att dessa intressen, på hvilkas framgång landets skatteförmåga beror, och hvilka således statens organ och dess institutioner hafva att tacka för medlen till utförande af sina uppgifter, att dessa intressen, näringslivets mångskiftande sträfvan, de må rigta sig åt jordbruket eller industrin eller åt de näringar, som tjena beggadera, handeln och sjöfarten, skola sakna en egen målsman eller egne målsmän för sig inom den högsta styrelsen, inför Konung och Riksdag. Mätte, då målet är gifvet, den väg snart finnas, som gent leder till detta mål.» — Sjelf instämmer jag lifligt i de fosterländska ord, författaren här uttalat.

Hvad angår konstitutionsutskottets beslut, har jag icke något yrkande att framställa, ty såsom jag nyss förklarar, synes det mig alldeles gifvet, att detta beslut icke kunnat blifva annorlunda. Mitt yttrande har endast föranledts af det sätt, hvarpå saken af utskottet behandlats.

Herr Berg, Gustaf Axel: Den ärade motionären har känt sig missnöjd med det sätt, hvarpå utskottet behandlat hans motion, och han har nu uttalat detta sitt missnöje, hvilket han sammanfattat i två punkter: utskottets betänkande är för knapphändigt, och det visar likgiltighet för den stora fråga, han bragt på tal. Jag tror dock, att motionären misstagit sig i båda hänseendena.

Hvad angår, att betänkandet skulle vara för knapphändigt, tillåter jag mig anmärka, att motionären kanske för mycket öfverskattat mängden af ord i ett utskotts betänkande, men deremot underskattat betydelsen af de ord, utskottet för sitt afstyrkande använt. Det må nu visserligen vara en sanning, att detta afstyrkande blifvit sammanfattadt på tre rader, men dessa rader innehålla enligt mitt förmenande allt, hvad utskottet bort säga i frågan. År 1893 inkom till Riksdagen en framställning om inrättande af ett nytt departement. I anledning häraf beslöt Riksdagen på utskottets förslag, att till Konungen aflåta en skrifvelse, deri Riksdagen framhöll två omständigheter. Den första, att ett nytt departement verkligen var af behovet påkalladt, och den andra, att, då Kongl. Maj:t i en fråga som denna ovilkorligen bäst vore i tillfälle att framlägga den erforderliga utredningen i saken, Riksdagen begärde ett förslag angående de förvaltningsgrenar, som borde till det nya departementet hänföras. I skrifvelsen framhölls emellertid åtskilliga sådana förvaltningsgrenar, som möjligen kunde ifrågakomma att inordnas under det nya departementet, och bland dessa särskildt handeln, för hvilken motionären nu i sin motion liksom många gånger förut visat sitt stora intresse. År 1896 väcktes sedermera i Andra Kammaren en motion, af alldeles samma innebörd som den här föreliggande af herr Lithander, om ett nytt statsdepartement för jordbruk, industri och handel. Med åberopande deraf, att redan år 1893 en skrifvelse i ämnet aflåtits till Konungen, anförde då sålunda 1896 års konstitutionsutskott, att, då frågan om inrättande af ett nytt statsdepartement, på grund af Riks-

dagens framställning, vore beroende på Kongl. Maj:ts pröfning, det syntes utskottet icke vara lämpligt, att från Riksdagens sida något beslut i detta ämne fattades, innan berörda framställning blifvit af Kongl. Maj:t besvarad. — Nu har utskottet på motionärens framställning gifvit alldeles samma svar, som det gaf på enahanda framställning 1896 — ett svar, som då af Riksdagens båda kamrar utan discussion antogs och godkändes; och jag förstår icke, liksom utskottet icke heller förstått, hvarför utskottet nu på denna framställning skulle gifva ett annat svar än förut. Att i detta fall skicka några slags påminnelsebref kunde väl icke heller vara lämpligt, sådana må på andra områden kunna ifrågakomma, men efter min uppfattning icke här, och detta så mycket mindre, som utskottet naturligtvis hade sig bekant, hvad herr statsrådet och chefen för civildepartementet yttrade den 26 sistlidne februari i Andra Kammaren vid behandlingen af frågan om förhöjning af anslaget till landbruksstyrelsen, i hvilket yttrande statsrådet förklarade sig antaga, att regeringen skulle komma att, om nödig utredning hunne försiggå, redan vid denna eller åtminstone till nästa Riksdag, som ju vore den sista riksdagen i treårsperioden, framlägga förslag om ett nytt departement.

Under sådana förhållanden är det ju naturligt, att utskottet skulle nu gifva motionären samma svar, som gafs 1896. Utskottet ansåg emellertid öfverflödigt att åberopa civilministerns uttalande, och härtill kunde ju finnas skäl. Då civilministern talade om det nya departementet, skedde detta uteslutande i samband med jordbruksförhållanden, men man skulle ju i detta fall kunna hafva samma uppfattning som motionären, att det nya departementet borde omfatta flere förvaltningsgrenar. — För min enskilda del har jag endast att tillägga, att det var med glädje jag hörde civilministerns ifrågavarande uttalande i Andra Kammaren.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Nyström, Carl: Det synes mig ganska besynnerligt, att herr Lithander anklagar konstitutionsutskottet för ohöflighet. Det skulle dock varit egendomligt att se, huru herr Lithander, om han sttit i utskottet, skulle funnit sig till rätta i den föreliggande situationen. Först och främst har Riksdagen redan skrivit till Kongl. Maj:t i detta ämne och afvaktar nu svar på denna skrivelse! Här är ju *en* anledning att icke skriva ännu en gång. Men dertill kommer, att vi från regeringen hört, att saken också för närvarande är under dess ompröfning. Detta är skälet n:o 2, hvarför Riksdagen icke bör aflåta en ytterligare skrivelse i saken.

Här finnas således två skäl för utskottets hemställan, men herr Lithander är ändock icke nöjd, utan säger, att utskottet visat sig ohöfligt i formen, och särskildt är han misslynt öfver, att dess betänkande affattats på tre rader. Herr Lithander mäter således höfligheten efter längdmått och konstitutionsutskottets utlåtanden med måsticka. Utskottet kan dock icke vara tillfredsstälit med ett sådant betraktelsesätt och erkänner icke herr Lithanders mätning.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Om inrättande af nytt statsdepartement.
(Forts.)

Om inrättande af nytt statsdepartement.

(Forts.)

Herr Lithander: Jag ber endast att få hemställa till utskottet, om man för all framtid skall betrakta en fråga såsom död, i fall man en gång skrifvit deri till Kongl. Maj:t och icke fått svar. För min del anser jag verkligen, att, sedan fem år förflutit och nya skäl dessutom tillkommit, det icke ligger någon oformlighet i att å nyo anmäla ett ärende hos Kongl. Maj:t. — De herrar ledamöter af utskottet, som här haft ordet, hafva emellertid blott fäst sig vid det formella, om sjelfva saken hafva de icke talat. Jag frågar därför ännu en gång, hvarför utskottet underlåtit att anföra det enda fullgiltiga skäl, som stått utskottet till buds, nemligen herr civilministerns uttalande i Andra Kammaren, och dermed hade äfven motionärerna varit fullt tillfredsställda. Emellertid får väl antagas, att detta civilministerns tillkännagifvande utgör hufvudskälet, hvarför motionerna blifvit afstyrkta, ty det torde icke kunna bestridas, att, i fall ej detta tillkännagifvande skett, utskottet haft skyldighet att svara på motionerna, hvilket utskottet nu icke gjort. Det är deri, uraktlåtenheten består, hvilken icke kan betraktas annorlunda än som likgiltighet för de angelägenheter, som röra näringslifvet.

Herr Alin: Med anledning af det sätt, hvarpå såväl motionären som andre talare här betonat det af dem anförda yttrande af statsrådet och chefen för civildepartementet i Andra Kammaren, ber jag att för min del få säga, att lika litet som konstitutionsutskottet åberopat detta yttrande såsom skäl för sitt afstyrkande, lika litet har jag, då jag deltagit i utskottets beslut, gjort detta med hänsyn till samma yttrande. Mitt skäl har varit, att jag ansett det vara mindre anständigt, att, sedan Riksdagen för fem år sedan skrifvit till regeringen om en sak, Riksdagen nu skulle komma med en påminnelse. Och så mycket hellre har jag deltagit i utskottets afstyrkande af motionerna, som jag är fullkomligt viss om, att det för utskottets ledamöter skulle blifvit mycket svårt att enas om en gemensam åsigt om, huru denna fråga egentligen skall lösas. Man kan nemligen här för tänka sig flere utvägar än dem, motionärerna angifvit. Det finnes bland annat ett sätt, som var i fråga i fjol och då tillvann sig mycken sympati i utskottet, nemligen att afskilja besvärsmålen från statsrådet och öfverlemla desamma till en särskild regeringsrätt. Oberoende af detta eller jemte detta kan man också tänka sig, att man ökar antalet departementschefer, och om denna sistnämnda utväg väljes, kunna mycket olika meningar förekomma om sättet för denna tanke, utförande. Och i dessa fall kan en tillfredsställande ledning icke komma från något annat håll än från regeringen.

Med anledning af hvad under debatten förekommit, har jag velat göra dessa erinringar och har endast att tillägga, att jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i föreliggande punkt hemställt.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs å nyo konstitutionsutskottets den 19 och 20 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 7, i anledning af väckt motion om tillägg till §§ 9 och 19 riksdagsordningen.

*Angående
riksdags-
mans stäl-
lande under
omval i
visst fall.*

Herr Alin: Den ifrågavarande motionen, som innehåller, att för den händelse riksdagsman utnämnes till ledamot af statsrådet, skall han frånträda sin befattning såsom riksdagsman, men kan återväljas, föregicks i fjol af en motion af samme motionär, enligt hvilken statsråd icke skulle kunna vara riksdagsman. Tanken, som låg till grund för denna motion, var naturligtvis den, att om också statsråden böra vara ledande inom Riksdagen särskildt med hänsyn till den sakkunskap, hvaröfver de disponera, så böra de dock icke hafva den ställning inom Riksdagen, att de med sina röster der kunna afgöra frågor, hvilket de ju kunna göra, då meningarna äro temligen jemnt delade. Det skälet, hvad det än må väga, synes mig icke kunna öfverväga den synpunkten, att man bör se till, att med afseende på ledningen af ärendenas afgörande inom kamrarne man har den sakkunskap, som finnes, icke blott hos statsrådets medlemmar, utan äfven hos dem, som hafva varit statsråd och till följd deraf äro de lämpligaste att sköta kritiken öfver regeringssystemet.

Hvad nu angår förevarande motion, så duger den naturligtvis alldeles icke. Det vore en orimlighet, synes det mig, att taga in en sådan bestämmelse som den, att riksdagsman, som utses till statsråd, skulle vara underkastad omval, men bibehålla det nuvarande förhållandet för dem, som utnämnas till innehafvare af andra förtroendesysslor, vare sig statsembeten eller hofvtjenster. Det är alldeles gifvet, att anser man ifrågavarande regel böra tillämpas på någon sorts förtroendeembetsmän, bör den tillämpas på alla, och det är också en bekant sak, att man t. ex. i det konstitutionella statsskickets moderland har en sådan regel som den, att om en person, som är vald till representant, mottager ett embete, som ställer honom i särskildt beroende af regeringen, skall valkretsen ega afgöra, huru vida den fortfarande anser honom lämplig att vara ledamot af representationen. Grunden för denna bestämmelse är ju alldeles tydlig. Den innebär, att de väljande skola hafva rätt, att då den, som är vald, kommer i så väsentligt förändrad ställning till regeringen, som det innebär att blifva afsättilig embetsman, skall också valkretsen hafva rätt att afgöra, huru vida den anser, att den fortfarande har det förtroende till hans sjelfständighet, att den vill bibehålla honom såsom representant. Nu är ju förhållandet med förtroendeembetsmän — sådana förtroendeembetsmän, som äro statsembetsmän — här i Sverige, att de i verkligheten kunna betraktas såsom lika oafsättiliga som andra tjenstemän, till följd af bestämmelsen om den konstitutionella ansvarigheten för Konungens rådgifvare, för den händelse de icke protestera mot miss-

*Angående
riksdags-
mans stäl-
lande under
omval i
visst fall.*

(Forts.)

bruk af Konungens rätt enligt 35 § regeringsformen, och jag tror, att det skall dröja ganska länge, om det någonsin kan inträffa i Sverige, innan regeringen skulle kunna tillåta sig något sådant som att på något sätt göra en förtroendeembetsman något ondt därför, att han uppträdt på ena eller andra sättet inom Riksdagen. Men förhållandet kan ju vara det, att hos den, som utnämnts till förtroendeembetsman, kan finnas en uppfattning, som gör, att valkretsen bör hafva en sådan rätt som den ifrågavarande; frågor kunna ju förekomma af beskaffenhet, att en förtroendeembetsman, som tillika är representant, måste skilja mellan sin ställning såsom representant och sin ställning såsom förtroendeembetsman och afgöra, huru vida han skall taga mera hänsyn till sin ställning såsom ledamot af representationen än till den ställning, han intager såsom en regeringens förtroendeman. Det kan finnas de, som anse, att man bör taga mera hänsyn till sin ställning till regeringen, och till följd deraf kan visserligen den tanke vara af ganska stor betydelse, som delvis finnes uttryckt uti ifrågavarande motion. Men såsom denna motion är affattad, är den naturligtvis alldeles omöjlig. Och hvad angår det förslag, som framstälts i form af reservation af herr Ljungman, kan det nu icke komma i fråga, då det icke väckts i form af motion. Dessutom är hela tanken ännu alldeles för ny, för att man skulle kunna sätta i fråga att här taga upp den till annat än diskussion.

Då idén emellertid alldeles icke är förkastlig, om den får en annan utveckling, än den erhållit i motionen, har jag här yttrat, hvad jag nu tillåtit mig att anföra.

Något annat yrkande än på bifall till hvad konstitutionsutskottet hemställt har jag icke att framställa.

Herr Sandberg: Utan att vilja framställa något yrkande har jag begärt ordet endast för att öppet uttala, att jag i den föreliggande frågan är af samma åsigt, som jag yttrade förra riksdagen. Enligt min uppfattning, kan det omöjligen vara lämpligt, att statsråden också äro ledamöter af representationen. Det har också mer än en gång inträffat, att viktiga frågor blifvit i Riksdagen afgjorda genom regeringens medlemmars här afgifna röster, och jag minnes säkert, att så en gång varit fallet i en viktig tullfråga. All den sakenskap, all den ledning, Riksdagen kan finna hos statsråden, står den i alla fall till buds, då regeringens medlemmar fortfarande ega rätt att bevista och deltaga i kamrarnes öfverläggningar. Enligt min åsigt, skulle det vara bäst och lämpligast, om samtliga förtroendeembetsmän upphörde att vara valbare till Riksdagen. Förtroendeembetsmännen stå, enligt min öfvertygelse och enligt hvad jag mer än en gång hört, icke fullt fria såsom riksdagsmän, utan äro bundna genom sin ställning till regeringen.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, biföll kammaren hvad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning af konstitutionsutskottets den 19 och 20 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 8, i anledning af väckt motion om tillägg till 2 § 4:o tryckfrihetsförordningen, biföll kam-maren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs å nyo lagutskottets den 19 och 20 innevarande april bordlagda utlåtande n:o 66, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om de svenska lapparnes rätt till renbete i Sve-rige och till lag om renmärken samt i anledning af i ämnet väckta motioner.

Herr Hasselrot: Jag tillåter mig hemställa, att ifrågavarande tvenne lagförslag måtte på det sätt föredragas, att de hvar för sig föredragas paragrafvis, derefter öfvergångsstadgandet, så lagens titel och rubrik och utskottets hemställan, samt att endast de paragrafer måtte uppläsas, om hvilka sådant yrkande framställes.

Denna hemställan bifölls.

Punkten 1.

Utskottets förslag till lag om de svenska lapparnes rätt till renbete i Sverige.

Lagförslag om de svenska lapparnes rätt till renbete i Sverige.

1 §.

Herr von Stapelmohr: Det andra momentet af första paragrafen gifver svar på en fråga, som mest bidragit till det missnöje, som försports rörande den gällande lapplagen, och framkallat en del tvister af ganska betänkelig art mellan de bofaste och lapparne, nemligen frågan om lapparnes rätt att under viss tid af året lemna de för dem till renbete afsatta trakter: i Norrbottens och Vesterbottens län lappmarkerna samt i Jemtlands län renbetesfjellen. Denna fråga är därför värd allt beaktande, och önskligt vore, att den nu kunde lösas så, att å ena sidan lapparne komma i åtnjutande af allt, hvad de behöfva för sin renskötsel och derpå grundade existens, och å andra sidan de bofaste icke behöfva tåla vidare intrång i sina rättigheter, än som ett tillgodoseende af lapparnes behof oundgängligen kräfver. I gällande lag hafva lapparne förbehållits nämnda rätt, den s. k. sedvanerätten, under månaderna oktober, november, december, januari, februari, mars och april. Kongl. Maj:ts förslag har bibehållit samma sedvanerättstid. Detta dock i strid mot den mening, som komitén uttalat, eller att tiden borde för Vesterbottens och Jemtlands län inskränkas med oktober månad. Denna afvikelse från komiténs förslag har föranledt herrar Crusebjörn och Dahlstedt att väcka motion derom, att § 1 mom. 2 måtte få den lydelse, komiténs förslag innehåller, eller följande:

»Å annan mark inom Norrbottens och Vesterbottens läns lapp-

*Lagförslag
om de svens-
ka lappar-
nes rätt till
renbete i
Sverige.
(Forts.)*

marker, än ofvan sägs, så ock å de trakter utom nämnda lappmarker och renbetesfjellen i Jemtlands län, hvilka lapparne efter gammal sedvana hafva besökt, ega lapparne jemväl att uppehålla sig med renarne, dock endast under månaderna oktober, november, december, januari, februari, mars och april i Norrbottens län och månaderna november, december, januari, februari, mars och april i annat län, för så vidt icke antingen aftal träffats med vederbörande jordegare eller brukare om rätt för lapparne att uppehålla sig der under annan tid af året, eller ock ovanliga väderleksförhållanden nödga till tidigare flyttning om hösten eller hindra återflyttning om våren.»

Vid ärendets behandling i utskottet anslöto sig ledamöterna från de län, öfver hvilka lagen skall sträcka sina verkningar, Norrbottens, Vesterbottens och Jemtlands län, till motionen och understöddes af en ledamot från ett sydligare län. Huru vida det ena eller andra förslaget bör lemnas företräde, är gifvetvis beroende af natur- och väderleksförhållanden, äfvensom lapparnes och de bofastes lefnads-vilkor samt renarnes behof och vanor. I dessa afseenden förefinnas så stora skiljaktigheter mellan de särskilda orterna, att det är synnerligen vanskligt att åstadkomma en gemensam lag, passande för alla orterna. Det torde vara kändt, att, då renlafven, som under vintertiden utgör renarnes hufvudsakligaste föda, börjar minskas eller, då skare och isbildning hindrar åtkomsten deraf, lapparne med sina renar draga sig ned till de nedom fjellen belägna trakterna, der de äfven finna bättre skydd mot de svåra vinterstormarna i fjellen. Inom flera lappbyar i Jemtlands län stanna lapparne qvar i fjellen till längre fram på vintern, och i somliga hela vintern, men det vanliga är, att flyttningen börjar i medlet eller slutet af november. Härifrån hafva Hotagens-lapparne under de senare åren gjort undantag och redan i början af oktober flyttat till de närmast fjellen belägna, enskilda personer tillhörande trakterna. De längre flyttningarne åter hafva icke företagits förrän längre fram eller i november och december månader. Orsaken till den tidiga flyttningen har varit knapp tillgång på bete i fjellen och vissa år förekommande ogynsamma väderleksförhållanden, som alstrat isbildning på marken eller hvad lapparne kalla »flen». Om det än för närvarande endast är Hotagens-lapparne, som flyttat i oktober månad, och detta skett ett eller annat år, är det dock icke likgiltigt för de bofaste, att lapparnes flyttningsrätt inskränkes med oktober, ty de bofaste lida under denna månad ofta mycken skada deraf, att renar skilja sig, i följd af bristande tillsyn, från lapparnes omvårdnad och ströfva kring öfver de bofastes egor, hvarvid de göra skada å hö, som de bofaste skördat å sina slätter och bergat i stackar eller å häsjor. Denna skada skulle lapparne kunna förekomma, om de hade skyldighet att under oktober hålla sådan vård om sina renar, att de icke drefve ned på enskildes, utom fjellen belägna egor. Jag sade nyss, att lapparne i en del byar i Jemtland stanna i fjellen till längre fram på vintern. Detta sker därför, att de vilja undgå risken att ersätta den skada, som renarne kunna förorsaka å det af de bofaste bergade, i stackar eller på häsjor uppsatta höet. Huru vida de under den nya lagen komma att iakttaga samma försigtighet, torde vara mycket tvifvel underkastadt,

om oktober månad fortfarande skall vara innesluten i sedvanerättstiden, och lapparne dessutom få sin skadeståndspligt minskad, derigenom att de icke behöfva ersätta skada å hö, så vida det icke varit inbergadt i lada, eller det kunnat visas, att skadan uppkommit af uppsåt eller vårdslöshet vid renbevakningen. Ett tillbakaskjutande af tiden för vinterflyttningen till början af november kan äfven i det afseendet vara af betydelse för de bofaste, att de derigenom beredas bättre tillfälle att redan under oktober månad, då icke sällan i åtskilliga trakter snö och is finnas i fjellen, hemta det mesta fodret och såmedelst berga det undan skadegörelse af renarne, och detta utan att behöfva vidkännas de dryga kostnaderna för ladors uppförande eller det med höets inbergande i lador förenade besväret. Dessutom skulle de genom sådan inskränkning af tiden vara tillförsäkrade ersättning för skada å hö, oafsedt om den uppkommit af uppsåt eller vårdslöshet. Nu kan det anmärkas, att detta är godt och väl, hvad de bofaste beträffar, men lapparne skola i allmänhet lida skada af en sådan inskränkning. Nej, det är icke så; det är endast lapparne i Hotagen, som skulle lida någon olägenhet, om de förmenas att företaga flyttningen i oktober. Men detta är ett undantagsfall, som icke årligen förekommer, och härför finnes också undantagsbestämmelse uti ifrågavarande moment af den nya lagen, hvilket nyss upplästes. Om lapparne till följd af andra omständigheter emellanåt skulle behöfva tidigare flytta ned från fjellen, tror jag icke det skulle möta svårigheter för dem att derom träffa öfverenskommelse med de bofaste, ty så vidt jag har mig bekant, råder mellan lapparne och de bofaste i norra Jemtland i allmänhet ett godt förhållande, som knappt störes af något annat än af skadegörelse å höet, som för de bofastes existens och för deras ladugårdars uppehållande vintertiden är af så mycken vikt. Sådan skada kunde lapparne merendels undvika, om de blott, såsom de borde, egnade bättre vård och tillsyn åt sina renar.

Hufvudsakligen på grund af de skäl, jag nu anfört, ber jag, herr talman, att få yrka, att kammaren med afslag å utskottets förslag till 2 mom. af 1 § måtte bifalla herrar Crusebjörns och Dahlstedts förslag till samma moment.

Herr statsrådet Annerstedt: Den talare, som nyss hade ordet, har enligt min uppfattning egentligen visat, att det för de bofaste i Jemtlands, och jag förmodar äfven i Vesterbottens län, skulle vara en fördel, om lapparne förbjödes att under oktober flytta nedanför odlingsgränsen i lappmarken och utanför de renbetesland och skattefjell, de hafva i Jemtland. Han har deremot alldeles icke berört, att, från lapparnes sida sedd, denna fråga gestaltar sig så, att man här vill inskränka den lagliga rätt, lapparne för närvarande innehafva, att under oktober vidtaga de flyttningar, jag nyss angaf. Det torde likväl medgifvas, att, då inom ett lagbundet samhälle fråga uppstår om afskaffande af en rätt, som af en person eller menighet åtnjutits, det måste jemte den omständigheten, att rättens afskaffande eller inskränkning skulle innebära en fördel för en annan, också ådagaläggas, att inskränkningen i rätten kan ega rum med iakttagande af rättvisa och

*Lagförslag
om de svens-
ska lappar-
nes rätt till
renbete i
Sverige.*

(Forts.)

billighet mot rättighetens innehafvare. Hvad nu lapparne beträffar, förefaller det mig uppenbart genom den utredning, som är åstadkommen vid den förberedande behandling, komitén låtit frågan undergå på ort och ställe, att en sådan inskränkning i fråga om oktober månad icke utan stor skada för lapparne kan ega rum, en skada, som det är så mycket mindre skäl att tillfoga dem, som detta lagförslag innehåller skärpta bestämmelser till förmån för de bofaste i den rigtning, att lapparnes skadeersättningsskyldighet blir strängare efter den föreliggande än efter den äldre lagen. Hvad de båda nordligaste lappbyarne i Jemtland angår, Hotagen och Frostviken, så innehålla handlingarne en fullständig utredning derom, att denna flyttning under oktober för dem verkligen är af behovet påkallad. Handlingarne utvisa derjemte, att i Frostviken äfven de kommunala ombuden instämde i befogenheten af denna flyttningsrätt. Hvad deremot de sydligaste lappbyarne beträffar, särskildt i Härjedalen, der striden varit så skarp på 80-talet, är det upplyst, att aldrig någonsin sedvanemässig flyttning egt rum under oktober från skattefjellen. Således, för den sydligaste delen af Jemtlands län är den nya lagen, vare sig den bestämmer sedvanerättens begagnande från den första oktober eller från den första november fullkomligt likgiltig, ty enligt bestämmelserna i denna lag tillerkännes icke lapparne rätt till flyttning i oktober, så vida de icke haft denna flyttning af ålder såsom sedvana. Den nya lagen fastslår endast den sedvanerätt, som lapparne från urminnes tid utöfvat.

Nu säger, såsom jag förmodar, den siste ärade talaren, att reservanterna sett lapparne till godo, då det enligt lagen skulle medgifvas dem att under ovanliga väderleksförhållanden flytta tidigare. Under ärendets behandling är dock enligt min uppfattning fullständigt utredt, att en sådan rätt för lapparne är alldeles för litet betryggande. Det är här uti handlingarne i målet upplyst, att lapparne under 5 år i rad till följd af ovanligt starka snöfall i fjellen varit förhindrade att under oktober månad der finna föda åt sina renar. Kan man då tro, att någon domstol i landet skall vara benägen att rubricera flyttning under oktober såsom beroende på ovanliga väderleksförhållanden. Tvärt om, det är de vanliga förhållandena, som år efter år föranledt lapparne att lemna sina sommarvisten. Det är dessutom, om man fäster sig vid den provins, som den föregående talaren icke vidrörde, eller Vesterbottens län, utrönt, att lapparne redan före 1886 års lag hade rätt att under oktober vistas med sina renar i den del af lappmarken, som ligger nedanför odlingsgränsen, en rätt, som var dem tillerkänd genom afvittringsförfattningen. Och jag får fästa kammarens uppmärksamhet derpå, att här icke är fråga om annat än att bibehålla lapparne vid denna rätt att gå nedanför odlingsgränsen. Ingen lapp kommer nemligen i oktober månad ned till kustsocknarne utanför lappmarken. Såsom lagen affattats i Kongl. Maj:ts förslag och af lagutskottet tillstyrkts, innebär den således icke någon skada eller elägenhet för kustsocknarne. Hvad invånarne i lappmarkerna nedanför odlingsgränsen beträffar, få vi icke glömma, att lapparne voro de ursprungliga innehafvarne af denna jord, och att odlingen inträngt på deras område, då nybyggen der bildades. Det är då icke

för mycket, att lapparne på dessa trakter bibehållas vid den rätt, som förut varit dem tillerkänd. Jag föreställer mig, att Första Kammaren i detta afseende hyser samma uppfattning som medkammaren, hvilken, oaktadt det starka framhållandet af de olägenheter för de bofaste af denna oktoberflyttning skulle uppkomma, dock utan votering godkändt Kongl. Maj:ts förslag i denna del. Det förefaller mig också, att dessa olägenheter betydligt öfverdrifvits. Under ärendets föregående behandling sedan 1886 har det upprepade gånger utredts, att det för den jordbrukande befolkningen i Vesterbottens och äfven i Jemtlands län skulle vara den största fördel att — i stället för att sätta det slagna höet i stackar och låta det förfaras samt mer eller mindre skadadt hemta det hem långt fram på vintern — bygga lador på sådana utängsslätter, som förtjena detta, och deruti inberga höet. Vidtoges en sådan åtgärd, skulle icke någon skada kunna uppkomma af lapparens oktoberflyttning. Det är många gånger, äfven af ortsmyndigheterna, uttaladt, att egentliga anledningen, hvarför de bofaste icke vidtagit dessa åtgärder, varit gammal tröghet, som gjort, att de icke brytt sig om att förändra det sedan långt tillbaka häfdvunna sättet att hushålla med höet. Det är för mig uppgifvet, att inom lagutskottet landtmän beräknat, hvad en lada byggande i skogsbygden inom Vesterbottens och, såsom jag förmodar, äfven Jemtlands län skulle kosta, då materialier funnes att tillgå på nära afstånd. För en medelstor lada skulle kostnaden der gå till 10 kronor. Under sådana förhållanden, och då lagförslaget derjemte innehåller, att på sådana trakter i Jemtlands län eller i lappmarkerna nedanför odlingsgränsen, der brist på skogseffekter skulle göra ladubyggandet allt för kostsamt, de bofaste kunna skydda sitt hö genom sådana stängsel, som i förordningen stadgas, synas de bofastes klagomål deröfver, att lapparne kommit att bibehålla sin gamla rätt, på sätt jag redan yttrat, temligen öfverdrifna. Man har talat om, att genom ett bifall till reservanternas förslag ett fredligt och godt förhållande mellan de bofaste och lapparne skulle komma att råda i Jemtlands och Vesterbottens län, men jag vågar påstå, att det torde vara tvifvelaktigt, att så blefve förhållandet. Ty såsom vilkor för ett fredligt och godt förhållande i detta fall erfordras i första rummet, att den lag, som reglerar rättsförhållandena mellan nomaderna och de bofaste, är klar, tydlig och bestämd. Nu är i reservanternas förslag flyttningsrätten under oktober bunden vid sådana vilkor, att uppenbarligen, hvarje gång skada uppkommer under nämnda månad, uppfattningen hos de bofaste och hos lapparne skall från början vara olika. Lapparne skola säga: vi hafva blifvit tvungna att komma hit på grund af de ovanliga väderleksförhållandena och äro därför icke skyldige att ersätta skadan. De bofaste skola säga: nej, här på vår ort hafva väderleksförhållandena icke varit ovanliga, därför fordra vi tillämpning af den strängare skadeersättningskyldigheten. En sådan olika uppfattning i fråga om lagstiftningens tillämpning är alldeles icke egnad att åstadkomma godt förhållande mellan nomader och bofaste.

Att oktober-flyttningen i och för sig icke är så farlig, derpå lemnade den föregående talaren ett tydligt bevis. Han sade, att i norra Jemtland förhållandet mellan nomaderna och de bofaste är godt,

Lagförslag om de svenska lapparens rätt till renbete i Sverige.
(F.rts.)

*Lagförslag
om de svens-
ka lappar-
nes rätt till
renbete i
Sverige.
(Forts.)*

men just i nämnda trakter har oktoberflyttning måst vidtagas, därför att lapparne af densamma ovilkorligen varit i behof.

Af hvad jag nu yttrat torde tydligt framgå, att efter min uppfattning från deras sida, som i denna sak fört de bofastes talan, icke kunnat ådagaläggas, att inskränkning i lapparnes rätt att företaga flyttning under oktober månad kan ega rum utan att dessa lappar tillfogas verklig skada. Och då vid lagstiftningen i denna fråga liksom uti alla andra lagstiftningsfrågor man ovilkorligen har att tillse, att de, som äro i besittning af en rätt, icke beröfvas densamma till sin skada, vågar jag hoppas, att Första Kammarén kommer att bifalla Kongl. Maj:ts förslag till lydelse af denna paragraf, hvarom jag vörd- samt framställer yrkande.

Herr Berlin: Då jag efter hvad herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet anført biträder yrkandet på bifall till herrar Crusebjörns och Dahlstedts motion, så gör jag detta under förklaring, att jag i denna sak anser mig föra icke endast de bofastes, utan äfven lapparnes talan. Jag har nemligen, då jag tagit del af hvad i detta ärende förekommit, fått den uppfattning, att åtminstone inom Vesterbottens län förhandlingarna inför lappkomitén mellan lappallmogen, å ena sidan, och de bofaste å den andra företett så få stridigheter, att de nära nog hafva karakteren af en öfverenskommelse. Vid det sammanträde, som hölls i augusti månad 1895 i Lycksele, framstälde de bofaste sina anspråk på inskränkning i tiden för utöfvandet af lapparnes sedvanerätt och anförde sina skäl därför. Lapparne å sin sida påyrkade, att under tider, då ogynsamma väderleksförhållanden i fjellen gjorde det omöjligt för renarna att der finna sin näring, det skulle vara tillåtet att flytta nedom odlingsgränsen äfven under oktober månad. Kom så komiterades sammanträde här i hufvudstaden, dervid lappfogden från Vesterbottens län var närvarande. Han förklarade, att hinder icke mötte för att lapparne under vanliga förhållanden stannade ofvanför odlingsgränsen intill den 1 november. Derefter afgåvo komiterade sitt utlåtande, och detta utlåtande gjordes åter till föremål för yttrande af lappallmogen och deras ordningsmän, dervid icke någon röst från lapparnes sida höjdes mot den tidsbestämmelse, som nu förekommer i motionen, och detta ehuru det af reservanten inom komitén gjorda uttalande väl skulle hafva inbjudit dertill. Af allt, som sålunda förelupit, finner man, att det icke å någondera sidan fattats god vilja till samförstånd i denna fråga mellan lapparne och de bofaste, och jag tror därför, att man skulle kunna hoppas på, att tillämpningen af ett stadgande sådant som det af motionärerna föreslagna i afseende på tiden för sedvanerättens åtnjutande icke skulle möta några svårigheter. Då så är, kan jag icke annat än finna motionen böra bifallas. De bofastes kraf på en inskränkning i flyttningstiden hafva blifvit framförda och af lapparne lemnats obestridda samt därför af komitén tillgodosetts, och en bestämmelsetid om denna i enlighet dermed af komitén föreslagen. Vid sådant förhållande finner jag för min del icke tillrådligt att antaga en annan tidsbestämmelse, som de bofaste undanbedt sig

och lapparne icke påyrkat, och därför skall jag bedja att få yrka bifall till motionen.

Herr Bergman: Som jag ej har kännedom om förhållandena i afseende på den lämpligaste flyttningstiden för de lappar, som uppehålla sig på de jemtländska renbetesfjellen, så vill jag ej yttra mig derom, men beträffande de uppgifter, som lemnades af den föregående talaren från Vesterbotten, så synes goda skäl tala för, att flyttningstiden derstädes icke utsträcker längre än till november.

Den åsigt, som uttalats såväl i Kongl. Maj:ts proposition som i komiterades förslag och i lagutskottets utlåtande att inom Norrbottens län utsträcka flyttningstiden till renbeteslanden nedan odlingsgränsen är riktig och i full öfverensstämmelse med de behof för åtkommande af bete för renarna, som gör sig gällande i Norrbottens län under oktober månad. Ty när gräsbetet med september månad upphör, och renmossan, som då måste tillgripas, tryter, i synnerhet när stark isbildning på fjellen gör den för renarne oåtkomlig, äro lapparne nödsakade att redan i början af oktober flytta ned till de närmast belägna skogstrakterna.

Då förhållandena inom Vester- och Norrbottens lappmarker äro temligen lika, så synes det hafva varit särdeles önskligt och lämpligt, om rättigheter för lapparne inom Vesterbotten att uppehålla sig med sina renhjordar nedanför odlingsgränsen äfven utsträckts till oktober månad. Enligt herrar Crusebjörns och Dahlstedts förslag skulle lapparne inom Vesterbotten på sin nedflyttning från fjellen få öfverskrida odlingsgränsen äfven under oktober, om vanliga väderleksförhållanden tvingade till tidigare flyttning, men att utföra nödig kontroll, då sådana undantagsfall göra sig gällande, torde vara förenadt med många svårigheter. Det är ostridigt, att den skada, som renarne i oktober månad kunna förorsaka, träffar endast utestående hö. Till dess skyddande hafva komiterade föreskrifvit uppförande af lador, hvilken åtgärd, om den kommer till utförande, skulle åstadkomma ömsesidiga fördelar. Det är likgiltighet och bristande företagsamhet, som göra, att den bofasta befolkningen fortfarande begagnar sig af häsjor och icke uppför lador, i synnerhet som skillnaden i priset i jämförelse med nyttan är särdeles stor. Dessutom får det inbergade foder, som förvaras i lador i stället för i häsjor, ett vida förhöjdt värde derigenom, att det ej utsättes för regn, snö och kyla, äfvensom för de häftiga fjellstormarna, hvilka nedslita höet från häsjorna och kringsprida det öfver omgifvande myrmarker. Den del af den bofasta befolkningen, som uppbyggt lador på sina utängar och derigenom skyddat sitt foder från att skadas, hafva genom denna åtgärd kunnat fördubbla sina ladugårdsbesättningar.

Om påbudet för den bofasta befolkningen att skydda sitt foder medelst uppbyggande af lador kommer till utförande, så skulle orsaken till många af de rådande tvisterna mellan nomaderna och de bofaste vara undanröjd och deras ömsesidiga intressen förlikade. Jag yrkar bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

*Lagförslag
om de svens-
ka lapparnes
rätt till
renbete i
Sverige.
(Forts.)*

Lagförslag
om de svens-
ka lappar-
nes rätt till
renbete i
Sverige.
(Forts.)

Herr von Stapelmohr: Herr statsrådet och chefen för justitie-departementet yttrade, att det icke skulle låta sig göra att nu inskränka tiden för lapparnes sedvanerätt, på sätt motionärerna hemställt, därför att lapparne då skulle få mindre rätt, än som är dem nu tillerkänd i gällande lag. Detta, att lapparnes rätt skulle inskränkas, är sant, men det föranleder mig att kasta en blick tillbaka på lagstiftningsarbetet rörande renbete. Innan 1886 års lag tillkom, hade lapparne i Jemtlands län icke någon i lag grundad rätt att gå med sina renar från fjellen ner på de enskildes egor, men de gjorde det af gammal vana, och de bofaste tillåto det. Visserligen skedde äfven då skada på hö, men lapparne ersatte det. Förhållandet var då i allmänhet godt. Men så urartade af särskilda orsaker förhållandena på åtskilliga ställen, såsom herrarne nog hafva hört talas om förut, och för att råda bot mot detta, tillsattes en komité, hvars arbete lades till grund för 1886 års lag. Då kanske icke tillräcklig erfarenhet fans för ett fullgodt lagstiftningsarbete, var det lätt förklarligt, att komitén i sitt förslag skulle blifva något famlande, och lagen har också blifvit derefter. I denna lag fastslogs, att hvad som förut varit en sed skulle blifva en rättighet för lapparne. Den har väckt mycket missnöje. Och olika förslag hafva framkommit om ny lag för att afhjelpa de missförhållanden, som råda. Då man nu skall stifta en ny lag, bör man väl söka undanrödja väsentligaste anledningarna till missnöjet med den bestående lagen, och dertill hör bland annat, såsom jag påpekade i mitt första yttrande, tidslängden för sedvanerätten.

Herr statsrådet nämnde vidare, att det icke gerna kunde låta sig göra att inskränka tiden efter den utredning, som komitén gjort. Jag ber att med anledning deraf få erinra, att lappfogdarne i Jemtlands län, såväl den, som var tjänstgörande under den tid, komitén arbetade, som den, som efter honom inträdde i tjensten, uttalat sig för komiténs förslag till 1 § i öfverensstämmelse med motionen. Den förste lappfogden har yttrat, att en inskränkning skulle vara till stor fördel för de bofaste utan egentliga olägenheter för lapparne. Den andra lappfogden har med styrka framhållit, att det var nödvändigt, att en inskränkning skedde, såvidt icke en ovilkorlig ersättningsskyldighet i fråga om skada å hö ålades lapparne, och Konungens befallningshafvande i Jemtlands län har uttalat sig på samma sätt som den senare lappfogden. Vid det sammanträde, som komitén höll med bofaste och lappar i Föllinge, yttrades visserligen, att de bofaste icke hade något emot, att lapparne kommo ner i oktober. De ansågo till och med, att det i vissa fall vore nödvändigt för lapparne. Dock fordrade de bofaste deremot, att de skulle få full ersättning för den skada, som skedde å bergadt hö, eller bidrag till uppförande af lador för inbergande af hö. Icke någotdera villkoret har uppfyllts, enligt lagen. Det undantagsfall, som finnes omförmäldt i 2:a momentet, enligt hvilket lapparne skulle ega att under svåra väderleksförhållanden draga ner från fjellen, anser jag för lappen fullt betryggande och tillfredsställande, ty det möter inga svårigheter för lappen att visa, hurudant vädret varit i fjellen, då i de trakter, dit han först kommer, eller de närmast fjellen belägna, befolkningen mycket väl har reda på, huru väderleksförhållandena varit i fjellen.

Det yttrades af departementschefen, att sedan nu lapparne i Föllinge under fem år nödgats i oktober gå ner från fjellen för att skaffa renarne bete, måste det anses såsom ett vanligt förhållande. Nej, det är nog icke så. Visserligen har det varit händelsen i fem år, men väderleken vexlar ovanligt mycket. Det ena året kan vädret vara dåligt, det andra året bra. Det kan vexla på samma år så, att det är olika på skilda trakter i fjellen. Det skulle nog vara fördelaktigt för de bofaste, om de kunde uppföra lador, och säkerligen skulle höet derigenom bergas bättre. men det är omständigheter, som lägga betydande hinder i vägen härför, och det är kostnaderna och det ökade besvär, som är förenadt med inbergandet. I Jemtlands fjelltrakter hafva de bofaste i allmänhet sina slätter spridda långt upp här och der i fjellen, ofta afvägsna en à 2 mil från gårdarna. Derför är det gifvetvis mycket svårt för dem att bygga lada vid hvare slätter; och skulle de inskränka ladornas antal, skulle det åter föröka bergningsbesväret, ty då blefve de bofaste nödsakade att bära höet från ett ställe till ett annat. Marken är nemligen vanligen så blöt, att de bofaste icke med fördel kunna till inbergningen använda dragare och fordon. Dessutom är det, såsom också framhållits i betänkancket, på många ställen så fattigt på skog, att det skulle vara förenadt med stora svårigheter att skaffa nödigt virke.

Då nu ortsmyndigheterna, hvilka med uppmärksamhet följt lappväsendet och hafva stor erfarenhet deruti och äfven visat den bästa vilja att söka i möjligaste mån så skifta mellan parterna, att den enes intresse icke obehörigen tillgodoses på den andres bekostnad, hafva uttalat sig på förut angifna sätt, förefaller det mig, att dessa af ortsmyndigheterna uttalade åsigtter icke böra skjutas å sido för att drifva fram en lag, som väl kan vara passande för undantagsfall, men icke är lämplig eller behöflig för förhållandena, sådana de te sig i regeln.

Innan jag slutar, skall jag be att få besvara en ytterligare anmärkning af herr departementschefen. Han nämnde, att enligt det nya lagförslaget skulle lapparnes skadeersättningsskyldighet ökas. Jag har en helt annan mening. Det är visserligen sant, att, enligt gällande lag, lapparne endast äro skyldiga att i vissa fall ersätta den skada, som uppkommit af *grof vårdslöshet*, men enligt det nu föreliggande förslaget skulle denna skyldighet inskränkas till skada af *vårdslöshet*. Derigenom skulle, förmenar man, bevisningsbördan för den skadeståndskräfvande bofaste högst betydligt lättas. Det kan ju, teoretiskt sedt, tyckas så vara, men i verkligheten blir förhållandet helt annat. Svårigheten för de bofaste att visa, att skada, särskildt då den uppkommit å deras långt från hemmet utestående höhälsor, förorsakats af vårdslöshet från lapparnes sida, är så stor, att man med fullt fog kan säga, att de bofaste äro nästan beröfvade hvarje möjlighet att med tillhjälp af laga former utkräfvå skadeersättning af den tredskande. Lapparne hafva lärt sig detta, och följden har blifvit, att de blifvit vårdslösa och förfallit i lätja, och att renskötseln gått tillbaka. Deremot vill jag erinra om, att de bofastes ersättningsrätt i föreliggande lagförslag kringskurits på så sätt, att de bofaste ålagts att hafva sitt foder inbergadt i lador, såsom vilkor för rätt till skadestånd i vissa fall. Vill man lapparnes bästa, tror jag rätta sättet

*Lagförslag
om de svens-
ka lapparnes
rätt till
renbete i
Sverige.
(Forts.)*

Lagförslag om de svenska lapparnes rätt till renbete i Sverige. (Forts.)

vore det, att man såge till, att lapparne finge tillgodonjuta hvad de för renskötseln behöfde, nemligen bete både sommar och vinter, men att man tillika införde sådana bestämmelser, att lapparne tvingades att egna omsorg om sina renars vård och skötsel. Då skall renskötseln åter höja sig och fred uppstå mellan de bofaste och lapparne.

Herr Berg, Lars: I afseende på den siste talarens yrkande om inskränkning ända till en hel månad, nemligen oktober, af lapparnes hittills gällande sedvanerätt att vistas vintertiden med sina renar nedanför odlingsgränsen på enskildes utegor, så förhåller sig dermed så, att en sådan lagstifning skulle enligt min tanke vara för lapparne i hög grad ödesdiger och ruinerande. Man skulle då tvinga dem att antingen söka hålla sina renar samlade på fjellen och i dessas granskap och derigenom utsätta dem för frost och svält, hvilket helt säkert skulle blifva årskalfvarnes undergång, eller också skulle de få underkasta sig den beskattning, som de närboende jordegarne nedom fjellen vilja ålägga lapparne för rättigheten att vistas på deras mark, eller slutligen utsätta sig för lagöfverträdelse och plikt såväl för dessa öfverträdelse som för den skada, som de med sina renhjordar kunna göra.

Åtskilliga föregående talare, och särskildt den närmast före mig, hafva sagt, att detta ej skulle vara så farligt, och en talare från Vesterbotten yttrade till och med, att det skulle vara fördelaktigt för lapparne. Den, som har bott en längre tid i Norrland, på Jemtlands polhöjd, vet, att äfven i kustlandet under ovanliga år vinterväder kan inträda redan den 1 oktober. Mången gång har jag spänt för min släde de första dagarne i oktober, och slädföret har derefter under följande vinter aldrig upphört, förrän vårsolen tagit bort det. Då inse nog herrarne, hur det 30 mil längre in i landet på fjellen skall se ut den 1 oktober. Det är nemligen uppenbart, att det bete, som äfven vid kusten ofta upphör under slutet af september, der är alldeles utan värde, då både gräs och renmossa äro frusna och vanligen så betäckta af is, att de icke kunna åtkommas. Regnstormar, blandade med snö, och svåra snöstormar herska här då och då under hela oktober månad i höstdagjemnings-tiden, och under en sådan snöstorm rusa renarne oemotståndligt undan från de öppnare fjellsidorna och andra mera öppna marker för att söka skydd i de djupa skogarne.

Det är icke så, som en ärad talare på jemtlandsbänken sade, att om lapparne *ville* vara skötsamma om sina renar, så skulle de kunna hålla dem samlade. Jag skulle önska, att den ärade representanten en gång kunde få vistas hos lapparne och på sina skuldror bära ansvaret för både sin och familjens existens under försöket att hålla renarne tillsammans under dylika förhållanden. Han skulle då få erfara, att man lika litet kan hålla i hop renhjordarne under en snöstorm, som man kan vända en fjellflod i sitt lopp. De spridas som agnar för vinden. Egaren själf skall snart befinna sig ensam och utsatt för hungersnöd, i fall han vistas långt borta från människoboningar, och resultatet af hans försök att samla spillrorna af sin hjord inskränker sig till några få djur, som han med sina hundar kan nå.

Jag är kanske en af de få ledamöterna af denna kammare, som haft tillfälle att bo och vistas i lappens kåta under olika årstider. Detta har gjort, att jag här anser mig skyldig att framhålla min personliga erfarenhet af huru svåg och otillräcklig människokraften är, då man har att göra med å ena sidan ett halfvildt husdjur och å den andra sidan med naturkrafterna. Det är denna synpunkt, som vid lagstiftning rörande lappväsendet dock måste noga iakttagas, om man vill vara rättvis. Ortsmyndigheten och den bofaste i all ära, men den, som icke bott i lappens kåta eller på fjellen under olika förhållanden, synes icke veta, huru det i sjelfva verket sig härmed förhåller. Han hör upphörligt olika foglalät omkring sig i de bofastes skogs- och kustland, och deraf kan förklaras, att äfven en insigtsfull man och att till och med ordsmyndigheten ibland kan hafva origtiga åsigtter i dylika fall, som röra fjellen och dess invånare.

Både af den förra och denna komités utredningar framgår emellertid alldeles tydligt, att de bofaste i allmänhet inom Jemtland och Norrbotten förklarar, att det är nödvändigt för lapparne att ega denna sedvanerätt att under sommaren vistas i fjellen, men under vintern få begagna de enskildes egor nedom odlingsgränsen. Särskildt i Jemtland, hvars representant nu förer ett annat språk, har detta erkännande till min glädje i ganska riklig måtto, enligt de föreliggande handlingarna, kommit denna sanning till del. De bofaste inom den öfversta delen af Jemtland hafva förklarar, att de anse sedvanerätten fortfarande vara alldeles nödvändig för lapparne och att de gerna såge den genomförd och bibehållen, om blott de sjelfva finge hjälp till byggande af nödiga lador. Skulle detta inträffa, så skulle, enligt deras förklaring, och jag underskrifver denna sanning, icke några anledningar till tvister mellan lapparne och de bofaste vidare uppstå. Dermed skulle, såsom den ärade talaren på norrbottensbänken så sant och sakkunnigt framhöll, den dubbla fördelen vinnas, att höskörden från dessa utängsslätter skulle få sitt fulla värde. Nu är tödret derifrån nästan oanvändbart, och djuren blifva ofta sjuka deraf. Sedn eller rättare oseden att låta höet ligga ute är, såsom Konungens befallningshafvande i Vesterbotten säger, för att vara mycket mild, beroende på »bristande företagsamhet» hos befolkningen. Det är, om man skall tala ren svenska, en osed, som stödes af lätjan. Det finnes dock ibland befolkningen nära fjellen sådana, som utgöra lysande undantag och som taga vara på sitt hö. Den representant, som jag nyss vände mig emot, yttrade just med afseende på denna sak, att det mötte stora svårigheter att uppföra dessa lador i Jemtland, enligt lappfogdarnes utsago. Lappfogdarne säga visserligen, att det skulle möta svårigheter, men om man läser deras yttrande till punkt, så tillägga de, att det dock inom det vanliga skogsområdet går lätt att bygga lador, och att äfven på släta fjellet utängsslätter det icke möter några större svårigheter, om egaren till dessa tager med sig laduvirket, då han far dit för att hemta sitt hö. På detta sätt, säga lappfogdarne, skulle det äfven der icke vara så synnerligen svårt att få lador uppförda efter hand. Konungens befallningshafvande i Vesterbottens län intygar, att det egentligen icke finnes något ställe inom Vesterbotten, der icke virke till lador finnes

Lagförslag om de svenska lapparnes rätt till renbete i Sverige.
(Forts.)

Lagförslag om de svenska lapparnes rätt till renbete i Sverige.

(Forts.)

i närheten. Under sådana förhållanden tror jag man kan säga, att giltiga skäl icke förefinnas för den påyrkade ändringen rörande tiden för lapparnes renbetesrätt i nu gällande lag, som icke utgör annat än en kodifiering af äldre lagar, jag menar härvid afvittringsstadgan af 1873 och likaså en mängd mindre författningar och kungabref från slutet af förra och början af detta århundrade, som visserligen äro ofullständiga, men dock peka åt samma håll, att erkänna lapparnes sedvanerätt. Men genom att öfverkorsa och minska denna, tror jag, att man skulle åstadkomma en lag, som icke hvilat på rättmätighet och billighet och icke heller uppbäres af något allmänt rättsmedvetande ens i de bygder, hvarom nu är fråga.

Deremot är detta fallet med den renbeteslag, vi nu ega och som år 1886 antogs efter en långvarig tvekan och efter ett par seklers famlande fram och tillbaka, ty den hvilat på en så naturlig och lättfattlig, klar och praktiskt klok grund, att den bör bibehållas, så länge något lappväsende finnes. Den ställer nemligen såsom tidsgräns för lapparnes vistelse på olika ställen i fjellen och skogslandet en så naturlig och viktig sak som markens afkastning och vegetation för tillfället under olika årstider, nemligen på det sätt, att under hela den tid, som marken har en värdefull vegetation eller en vegetation af något för egaren nyttigt värde, hvarpå således skada skulle kunna utöfvas af renarne, skall marken uteslutande bevaras åt den bofaste, som eger den. Men deremot under den tid, då någon vegetation eller bete icke finnes, då marken är betäckt af is och snö och sålunda fullkomligt skyddad för all skada af renarne, då må lapparne, de ursprungliga herskarne och egarne, få i nåder vistas der. På detta sätt kunna jordbruk och renskötsel trifvas vid hvarandras sida.

Det yttrades äfven, att, då det nu är fråga om att stifta en ny renbeteslag, vi borde noga betänka och tillse, att sådana stadganden intagas, att båda parterna, lapparne och de bofaste, dermed kunna blifva belåtna. Men det förhåller sig icke alldeles så. Det är icke fråga om att stifta en ny lag uti den mening, som ordalydelsen anger, utan det är här fråga om att förändra och inskränka en redan bestående kodifierad lag, som derjemte innebär erkännande af en flera 100 år gammal sedvanerätt. Det är derjemte här fråga om en undertryckt, utdöende folkstam, som numera är synnerligen svag och alldeles utan målsmän, och det gäller för den starkare att skipa rättvisa åt denna folkstam, hvars intressen svenska statsmagterna, i glömska af rättens enkla bud, säkerligen icke af ond vilja, utan af okunnighet och till följd af de stora afståndens magt icke kunnat och icke haft insigt om att taga vara på förr än långt in i detta århundrade. Först då började afvittringsstadgarne och kungabrefven tala om lapparnes rätt. I Jemtlands afvittringsstadga från 1700-talet nämnes t. ex. icke ett ord om lapparne, utan dessa behandlas såsom obefintliga. Deremot talas om, huru fjellen skola utskiftas till sommarbete mot smörränta, och de landtmätare, som skickades dit, skattlade också nybyggen efter lappmarksmetoden ända in i Jemtlandsfjellen. Man tog in till byarne icke blott ofantliga vidder, som skattlades mycket lågt för sjelfva marken, utan derjemte fingo dessa byar ofta flere qv. mil fjellmark såsom impediment för ingenting genom att utdraga bya-

räarne till norska gränsen, hvilka områden kronan borde hafva bibehållit för att bevara skogsgränsen och lapparnes betesrätt. Detta är ett ytterligare skäl för sedvanerättens bibehållande, som jag tillåtit mig anföra därför, att, ehuru nämnda fel vid afvittringen nu i någon mån rättats genom 1886 års renbeteslag, detta numera dock blifver för lapparne otillräckligt utan flyttningsrätt vintertid.

Lagförslag om de svenska lapparnes rätt till renbete i Sverige.
(Forts.)

Det är tydligt och åtminstone för mig uppenbart, att samma förpligtelser, som statsmagterna då erkände sig ega, att nemligen, såsom den starkare, skydda de svagare urinvånarne och gifva dem så mycket af deras forna rättigheter, att de skulle kunna någorlunda drägligt lefva och i stillhet utdö, samma förpligtelse åligger statsmagterna äfven nu. Att nu upphäfva sedvanerätten i ett fall, med en månad, skulle lätt leda till dess upphäfvande i flere fall en annan gång.

Jag har många gånger i mitt lifliga umgänge med lapparne, under en tid af mitt yngre lif, mottagit deras böner om hjälp. De hafva sagt mig — detta egendomliga, men ytterst intelligenta och mediterande folk — de hafva sagt mig: vi hafva icke något ombud och icke någon målsman hos statsmagterna, de svenska herrarne — i motsats emot de norska, som de icke tycka om — de svenska herrarne äro nog välvilliga, men de förstå oss icke. De begripa icke våra behof. Helsing Kongungen, hafva de sagt, när ni kommer till Stockholm, och be honom, att han hjälper oss med sin mäktiga arm och ser till, att vi få lefva och behålla åtminstone så mycket för nybyggarnes och hemmansegarnes påträngande, att vi må kunna lefva och dö i det land, som vi älska så högt. Denna helsing har jag många gånger framfört till den första statsmagten. Jag ber nu att vid detta tillfälle få framföra samma helsing äfven till den andra statsmagten. Lapparne sakna i juridisk mening ombud här, det är vi, alla folkets representanter, som äro jemväl deras ombud. Man får icke draga den slutsats, som en talare nyss gjorde, att lapparne, äro nöjda därför att, då dem förevisades det invecklade, på svenska — ett för dem främmande språk — affattade lagförslaget, de icke begrepo det, icke uppträdde emot stadgandena i sådana digra komitébetänkanden, som här föreligga; och höllo granna tal och protesterade deremot. Det vore orätt, om vi deraf begagnade oss eller antogo, att de voro nöjda. De kunna icke vara nöjda härmed. Det tillhör oss att se till, att rättvis och billig grund lägges för deras fortsatta existens, hvilken dock är så tvifvelaktig.

Jag kan icke tro, att, då kammaren år 1886 fattade ett så högsint och ädelt beslut, hvarigenom den tydligen ville godtgöra forna fel, och med uppoffring för oss sjelfva, ehuru vi hade magten, likväl satte våra nybyggares intressanta, men svaga motståndare i fjellen i full besittning af deras uråldriga rätt och nödortfuga lefnadsmöjlighet, jag kan icke tro, säger jag, att Första Kammaren skulle kunna eller vilja handla annorlunda än att vidhålla detta beslut äfven nu, och detta sker genom att bifalla Kongl. Majt:s proposition, som ju är i det närmaste likalydande med statsutskottets hemställan, hvartill jag yrkar bifall.

Lagförslag
om de svens-
ka lappar-
nes rätt till
renbete i
Sverige.
(Forts.)

Herr Rudebeck: Jag är egentligen uppkallad genom det återgifvande af uttalandet vid sammanträdet i Föllinge, som gafs af representanten på jemtlandsbänken. Hans återgifvande af detta uttalande är, enligt mitt förmenande, ingalunda riktigt. Man måste läsa uttalandet i dess helhet. Det heter der: att de bofaste underlåto icke att vid tillfället framhålla, att de ledo åtskillig skada af renarne under oktober månad, men de medgåfvo tillika, att skadan endast gälde bergadt, i stackar och häsjor utestående hö, och att den skulle förekommas, om det blefve regel, att höet förvarades i lador. Detta mål uppstälde de bofaste därför *såsom mer eftersträfvansvärdt än uppskofvet* med lapparnes flyttning, och de hoppades vinna det genom bidrag till ladors uppföranden. Detta önskemål om bidrag till lador för höet har också af komitén blifvit beaktadt.

Såsom ledamot af lagutskottet har jag deltagit i behandlingen af detta lagförslag och vill för den skull få äfven derom yttra några ord.

Det är gifvet, att det för oss ledamöter i lagutskottet, hvilka icke hade någon verklig kännedom om de lokala förhållandena i dessa bygder, och det var alla utom tre, skulle vara ganska svårt att bilda oss en fullt klar uppfattning af de förhållanden, som denna lag berör, och huru man rättvisligen borde förfara. Det var därför nödvändigt, att lagutskottet verkställde en genomgående och grundlig granskning af alla de protokoll, utlåtanden och öfriga handlingar, som funnos i ämnet, för att med stöd af dessa handlingar jemte de särskilda upplysningar, som de med de lokala förhållandena förtrogna ledamöterna i utskottet lemnade, bilda sig en uppfattning. Jag kan icke neka till, att jag, och säkerligen många med mig, från början fick den uppfattning, att det är fullkomligt sant hvad den siste ärade talaren sade, att lapparne hafva mycket få målsmän här i Riksdagen. Ätminstone hafva deras målsmän icke jemförelsevis förmått, som de bofastes målsmän, att lägga i dagen sina hufvudmäns vedermodor och svårigheter, behof och önskingar. Det vore ju icke rimligt att förneka, att den lapparnes rätt, hvarom här är fråga, åsamkar de bofaste åtskilliga olägenheter, men ingen torde å andra sidan bestrida, att lapparnes ifrågavarande rätt är för dem synnerligen betydelsefull. Enligt utskottets uppfattning, hvars riktighet torde lemnas oemotsagd, är hufvudfrågan här den: Kan och bör en inskränkning, så afsevärd som den föreslagna, göras i lapparnes sedan lång tid tillbaka befintliga och erkända sedvanerätt? Svaret bör enligt utskottets omdöme blifva, att en sådan inskränkning *icke* bör af lagstiftaren göras och ätminstone icke utan att ytterst tvingande skäl dertill föranleda.

Efter detta svar blir det då att väga å ena sidan skälen för inskränkningen, de olägenheter och svårigheter, som med nu gällande lags bestämmelse drabba de bofaste, och å andra sidan de skäl, som lapparne åberopa till stöd för bibehållande af sin gamla rätt, de bekymmertsamma förhållanden, som genom inskränkningen vederfaras dem. Jag vågar påstå, att den, som samvetsgrant och fördomsfritt, och med betänkande af hvad betydelse en sedvana alltid har och för detta folk särskildt eger, väger dessa de olika sidornas skäl emot hvarandra, icke skall hysa tvekan derom, att lapparnes förluster och skada genom ett bifall till reservanternas förslag, det vill säga in-

skränkning i lapparnes nu gällande lagliga rätt, äro större, än att Riksdagen står till svars med att främtaga dem denna rätt.

På dessa skäl ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Cederberg: Först och främst vill jag fästa uppmärksamheten derpå, att, hvad beträffar Norrbottens län, motionärernas förslag sammanfaller med Kongl. Maj:ts, eller med utskottets, hvilket man nu vill; den erfarenhet, som åberopades från Norrbotten, betyder således i denna fråga ingenting. I afseende på förhållandena inom Norrbotten råder ingalunda någon meningsskiljaktighet. I det fallet äro alla ense. Återstå således förhållandena inom Vesterbottens och Jemtlands län. Jag vill då först i någon mån reducera detta tal om snöstormar i öfjellen. Af detta uttryck skulle man möjligen kunna draga den slutsatsen, att här vore fråga om de kala fjellen och att lapparne sommartiden vore begränsade till dem och icke finge gå ifrån dessa fjell för än vid den tid, som blefve bestämd, vare sig man följer motionärernas eller Kongl. Maj:ts förslag. Gränsen för deras sommarvistelse inom Vesterbotten, den s. k. odlingsgränsen, går igenom skogsbygder på hela sin sträcka, långt nedanför de kala fjellen. Der finnes således utrymme inom skogsbygderna, äfven ofvanom odlingsgränsen inom Vesterbottens län. Huru förhållandena äro inom Jemtlands län känner jag icke så noga till, men de af herrarne, som hafva genomgått handlingarne, hafva nog funnit, huruledes der talas om skogsafverkning på de åt lapparne upplätta markerna äfvensom på renbetesfjellen. Der bör således finnas skogsbygder på sommarområdena — äfven der.

Vidare ber jag få erinra derom, att här är icke af motionärerna föreslaget något absolut förbud för lapparne att före den 1 november öfverskrida odlingsgränsen, eller gå utanför renbetesfjellen eller de öfriga åt lapparne upplätta markerna inom Jemtlands län, utan det skulle förbjudas endast för den händelse, att det icke inträffar ovanliga väderleksförhållanden, hvilka hindrade dem att finna utkomst för sina renar inom sommarområdet. De skulle således äfven efter motionärernas förslag ega rätt att gå ner på nybyggarens område äfven före den bestämda tidsgränsen — om så behöfs. —

Hvad innebär då denna bestämmelse, sådan den af motionärerna föreslagits? Jo, när lapparne *behöfva* öfverskrida odlingsgränsen, så få de göra det före den 1 november, men behöfva de det *icke*, så få de det icke heller.

Jag ämnar icke inlåta mig på den vidlyftiga utläggning, man har gjort om lapparnes lif och om hurudan lappen är. Äfven jag känner honom något och kanske icke så litet, men min erfarenhet om honom är icke densamma, som här framhållits. Det är dock icke min mening att stå här och tala ondt om honom. Hurudan han är, betyder för mig intet. Honom bör ske rätt, han må nu vara god eller icke.

I utskottets utlåtande heter det: »i de till lappväsendet hörande frågor gäller det ju mestadels att söka jemka och medla mellan stridiga intressen samt att för åstadkommande af en bättre ordning taga i anspråk tillmötesgående och uppoffringar från *båda* parterna».

Lagförslag om de svenska lapparnes rätt till renbete i Sverige.
(Forts.)

Lagförslag
om de sven-
ska lappar-
nes rätt till
renbete i
Sverige.
(Forts.)

Det är utskottet, icke jag, som kursiverat ordet »båda». Mig synes, att man bör taga fasta på detta utskottets yttrande, och gör man det, kommer man enligt min tanke till det resultat, hvartill motionärerna i likhet med komitén kommit.

Jag anhåller om bifall till motionärernas förslag.

Friherre von Kræmer: Jag har visserligen varit uppe i de trakter, hvarom nu talas, men jag erkänner villigt, att jag icke har varit der under senhöst- eller vintertiden och att jag således icke har någon personlig erfarenhet om de väderleksförhållanden, som der uppe kunna råda under den senare hälften af året. Det är emellertid det myckna talet om ladorna och ingenting annat än ladorna, som uppkallat mig.

För att rätt bedöma, huru vida derigenom kan åstadkommas någon fullständig revolution i fråga om tillvaratagandet af höet, behöfver man icke, enligt min tanke, känna de särskilda väderleksförhållandena deruppe, utan man kan efter vanlig landbrukare-erfarenhet här nere i landet i det allra närmaste riktigt döma deröfver. Det finnes hos oss något, som kallas för den andra klöfver-skörden, och jag tviflar på, att någon af våra landbrukare här skall kunna säga mig, att det alltid är möjligt att föra in denna klöfver-skörd i ladorna, man måste låta den hänga på häsjorna, emedan man icke under den sena hösten, då man har denna andra klöfver-skörd, kan föra in densamma. Detta är icke i brist på »lador», utan därför att man icke kan få den tillräckligt torr för att kunna föra in den. Hvar och en vet, att om man kör in hö fuktigt i ladan, så ligger det der och »tar värme» och ruttnar. Mycket mera föreställer jag mig, att detta bör vara förhållandet med fjellmyrarnas hö, med de kinkiga väderleksförhållanden, som antagligen råda emellan bergen och skogarne deruppe. Jag tror således, att allt tal om det der arcanum, åläggandet att bygga lador, icke alltid kan vara tillfylllestgörande.

Sedermera tillkommer det, som äfven i betänkandet påpekats, att det på många ställen kan vara ganska svårt att bygga lador, därför att virke dertill icke finnes, utan det skall föras på obanade vägar dit, der dessa många små lador skola uppföras å de ofta på långa afstånd från hvarandra belägna slottermarkerna. Jag kan, både efter berättelser och efter egen erfarenhet, säga, att man visserligen deruppe på några ställen kan hafva en eller annan så stor slätterlägenhet, att det skulle kunna löna sig att å någon sådan uppbygga en något större lada samt att — märk väl! — ligga qvar der så länge med kördon och dragare, att, om vädret vore någorlunda gynnsamt, man kunde få höet torrt och infördt i sagda lada; men på de flesta ställen finnas endast små myrar här och der, och det skulle då blifva icke allenast en otalig mängd med lador, utan äfven en nästan oändlig bergningstid.

Hvar och en vet, att den värsta tungan för jordbruket i vårt klimat är just behovet af så mycket byggnader, och nu vill man, att de fattiga jordbrukarne deruppe skulle åläggas att uppföra en oändlig

massa med små lador, som — och det bör man ej glömma — de sedermera skulle underhålla. Detta anser jag vara för mycket begärdt!

Hvad nu angår allt det vackra, som är sagdt om lapparne och deras urgamla rätt till de fjelltrakter, der de bofaste inträngt, så är detta ett mycket tacksamt ämne, när man vill anslå känslosträngarne. Men det är nu en gång så här i verlden, att den lägre kulturen så småningom skall duka under för den högre. Den bofasta befolkningen har derfor med en, så att säga, historisk rätt, trängt undan den ursprungliga nomadiserande befolkningen. Jag hemställer för öfrigt, om icke det är af vida större vikt för vårt land, att den bofasta befolkningen deruppe ökas, än att en i alla fall utdöende lappbefolkning något litet längre bevaras.

Slutligen vill jag, i likhet med den siste talaren, påpeka, att här är ju icke fråga om någon inskränkning i lapparnes rätt uti *Norbottens län*, der det ojemförligt största antalet finnes; jag tycker mig hafva hört, att det skulle finnas mellan 5 à 6 tusen lappar der uppe. För dem skulle bibehållas en oförändrad rätt. Den inskränkning, som är föreslagen af reservanterna, gäller endast lapparne i *Vesterbottens* och *Jemtlands län*, der lapparnes antal, i förhållande till provinsens befolkning, är försvinnande litet. Jag skall akta mig för att säga någon precis siffra, ty jag har icke några handlingar här tillgängliga, hvarmed jag kan styrka den, men jag vågar gissa på, att lapparne der knappt äro mellan 2 à 3 tusen. Det är för dem man ej vill med en månad förlänga de bofastes rätt att få ha sina fattiga egor i fred!

Om man genomläser herr Norbergs motion, finner man deri en mellanmening, en ganska egendomlig kulturbild från dessa trakter. Han säger der: att skörden på dessa ofta 2 à 3 mil från bostaden belägna små myrar och utängsslätter utgör den stackars nybyggarens »enda skörd». Nog är det bra hårdt, om en nybyggares enda skörd skulle så förstöras, och han derigenom blifva tvungen att nedslakta en del af sin ladugård och sålunda sjelf råka i nöd.

Då, på grund af de upplysningar som blifvit lemnade, det tyckes otvifvelaktigt styrkt, att dessutom lapparne litet eller intet komma att lida genom en sådan förändring, som den af motionärerna föreslagna, men de bofaste väsentligt tryggas i sitt vackra företag att försöka kolonisera dessa föga gynnade trakter af vårt land, så tager jag mig friheten, i likhet med ett par föregående talare, att yrka bifall till reservanternas förslag.

Friherre Klingspor: Den siste talaren tyckte, sedan han öfverflyttat sina samhällsbevarande intressen från Södermanland till Jemtland, äfven anse, att han skulle dit öfverflytta kulturen från Södermanland och försvara nybyggarnes intresse ur den synpunkten. Jag tror dock icke, att detta är befogadt och riktigt. Han talade om »andra» klöfverskörden i Jemtland, men jag undrar, om jemtlandingarne icke skola le, om de få höra talas derom. För min del tror jag icke, att det finnes någon »andra» klöfverskörd i Jemtland, så att fruktan att icke kunna bevara den i lador är nog temligen obefogad.

Lagförslag om de svenska lapparnes rätt till renbete i Sverige.
(Forts.)

*Lagförslag
om de svens-
ka lappar-
nes rätt till
renbete i
Sverige.
(Forts.)*

Samme talare förklarade vidare, att han ansåg, att nybyggarne borde ega större rätt än lapparne. Det förefaller af vissa uttalanden nästan, som om lapparne aldrig egt någon rätt. Vi veta dock, att lapparne hafva äldre rätt. De föda sig genom sina renafvelsprodukter, såsom kött m. m., som de sälja nedåt landet, och ligga icke på något sätt fattigvården till last, under det att vi hört, hurusom nybyggarne inkomma till både domänstyrelsen och Riksdagen och begära, att vissa afverkningar skola ega rum för att de skola kunna uppehålla sig. Jag tror således, att det är ganska tvifvelsamt, huru vida nybyggarne äro till last eller fromma för landet, under det lapparne sköta sig till landets fördel på sin enda naturliga näring; och skaffa några af dessa sig förmåner på nybyggarnes bekostnad, hvilka faktiskt gjort intrång på lapparnes områden, så är det nog ej så farligt. Derfor anser jag det alldeles origtigt och oberättigadt att nu så utslutande framhålla nybyggarnes intresse. Och jag tror, att den framställning, som gjorts af herr Berg, bör mötas af ett genljud afven från södra Sverige, hvarför det icke torde skada, att en röst derifrån höjes till lapparnes förmån. Vi känna verkligen så mycket om lapparne, deras natur och sedvanor, att vi anse, att de böra tolereras och icke endast tolereras, utan skyddas i sin naturliga rätt och icke underkastas det godtycke från nybyggarnes sida, som kan blifva en följd af bestämmelsen, att de skola få komma ned från fjellen i oktober, endast under förutsättning att väderleken blir sådan, att de icke kunna hålla sig der uppe. En sådan lagstiftning kan jag icke anse, att vi böra vara med om. Vi skola bibehålla åt lapparne så vidt möjligt den rätt de haft från gamla tider att sköta sin näring och icke inskränka denna rätt genom en orimlig lagstiftning. Såsom representant för mellersta Sverige kan jag icke annat än anse, att likaväl som vårt näringsfång är berättigadt till skydd, skall äfven lapparnes rätt häfdas framför nybyggarnes. Jag anhåller om bifall till utskottets förslag.

Herr vice talmannen: Då man genomläser den reservation, som af komiténs ordförande, herr von Steyern, blifvit afgifven, har åtminstone jag mycket svårt att fatta det motstånd, som mot föreliggande paragraf blifvit gjordt af några representanter från Jemtlands och Vesterbottens län. Hvad beträffar förhållandena i Jemtland, har redan herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet yttrat sig, så att jag behöfver icke upptaga denna fråga. Hvad åter angår Vesterbottens län, har man uti en socken, nemligen Dorothea socken, förklarat, att någon ändring i tiden för lapparnes flyttning icke alls är af behof påkallad. Uti Åsele socken har, så vidt man får döma af det vid sammanträdet i Lycksele närvarande ombudets anförande, ej heller någon förändring i detta hänseende ansetts nödig. I de öfriga socknarne ha en del ombud önskat, att flyttningstiden skulle bestämmas till den 15 oktober, andra att den skulle sättas till den 1 december, medan lapparne enstämmigt förklarat, att någon förändring i flyttningstiden vore för dem omöjlig. Komiténs ordförande säger sjelf: »Frågan är således endast den, huru vida till förmån för nybyggarne inom lappmarken nedanför odlingsgränsen intrång skall

göras i lapparnes flyttningsrätt. Skola fjellapparne, hvilka för lång tid af året redan undanträngts från detta område, der de förut oinskränkt herskat, nu genom lagstiftningens medverkan ytterligare kringskäras i utöfningen af en rätt, af hvilken de synas vara i ett verkligt behof, borde för en sådan lagstiftningsåtgärd åtminstone kunna bjudas kraftiga skäl.» Till skyddande af de bofastes hö har föreslagits att uppföra lador. Representanterna för Jemtland mena, att det skulle vara omöjligt. Men i Jemtland är det icke någon omöjlighet, ty der är utlofvad hjälp från Jemtländska renbetesfjellens skogsfond. Hvad Vesterbottens län beträffar säger Konungens befallningshafvande: »Öfverallt inom lappmarken finnes tillräcklig tillgång på virke för att uppföra lador, hvilka blifva föga dyrare än häsjor. Det är, för att använda ett mildt uttryck, endast bristande företagsamhet, som gör, att den bofasta befolkningen fortfarande begagnar sig af häsjor och icke uppför lador.»

Jag anser därför, att en inskränkning i lapparnes häfdvunna sedvanerätt vore en uppenbar grymhet mot dem. De mellan Sverige och Norge flyttande lapparne hafva redan blifvit af lagstiftningen ganska illa behandlade i Norge. Genom en inskränkning i denna sedvanerätt skulle de svenska lapparne komma att misshandlas i Sverige. Det är därför, herr talman, jag yrkar bifall till paragrafen sådan den lyder i utskottets förslag.

Herr Unger: Det är naturligtvis en mycket vansklig sak att yttra sig i en fråga, hvarom man icke har omedelbar kännedom, men det lefver kvar hos mig, sedan jag för 12 år sedan var medlem i dåvarande lapputskottet, en medkänsla för nybyggarne der uppe och det hårda lif de föra, hvarför jag ville, bland allt det rörande och vackra, som sagts om lapparne, säga några ord om nybyggarnes hårda lif.

Jag blef på den tiden af den diskussion jag afhörde bland dem, som väl kände dessa förhållanden, fullt öfvertygad, att nybyggarnes lif är vida hårdare och rikare på försakelser och mödor än lapparnes. Låt oss tänka på en nybyggare, som, mildtals från sitt hem, lyckas skrapa ihop litet hö, hvarmed han skall föda ett par kor den långa vintern, och så förstöres på en gång hans trägna mödors ringa lön, då lapparne med sina renar komma ned! Man säger, att han ju kan bygga lador för att skydda sin skörd; det är en lätt sak och det behöfs icke stora lador. Men då man hör, att den slätter, han har att berga, är så vidt spridd och så liten, att det på många ställen icke blir mera än en half skrinnda hö, måste man medgifva, att han icke väl kan bygga särskilda lador för att skydda alla dessa spridda små hötappar och ej heller kan han frakta höet från det ena stället till det andra, innan de blöta kärren tillfrusit. Nu är det äfven så med sedvanerätten, att den åtminstone har varit mycket omtvistad, och man kan icke skäligen på nybyggarnes bekostnad gifva den en alltför extensiv tolkning. Det blir därför svårt att rätt bedöma saken, då man skall väga förhållandena mot hvarandra. Hvad riskera lapparne, om de gå ned för tidigt? Ja, kunna de visa, att det är ovanliga väderleksförhållanden, som gjort det, så riskera de ingenting.

*Lagförslag
om de svens-
ska lappar-
nes rätt till
renbete i
Sverige.*

(Forts.)

Ostridigt kan det, såsom anmärkts, om den saken uppkomma tvister, hvilka icke hjälpa upp förhållandet mellan lapparne och nybyggarna, men sådana kunna ju ock blifva följd af bestämmelsen att lapparne, om det blir ovanliga väderleksförhållanden, få komma ned i bygden redan i september. Naturligtvis är det icke så ofta ogynsamma väderleksförhållanden i september som i oktober, men kommer lappen för tidigt, och ej kan undskylla sig med väderleksförhållandena, riskerar han ju endast att få gifva skadestånd. Det är väl icke så förfärligt stor risk; han kan ju vakta renarne. Det kan han visst icke, säger man; det är omöjligt att hålla ihop dem, då det blir storm och väderleken blir sådan, att de rusa från fjellen. Ja — det må vara sant, men då de komma ned i skogstrakterna, lugna de sig och bora kunna med god vård afhållas från skadegörelse. Hvad riskerar då nybyggaren, om lapparne, som hafva sedvanerätt, komma ned i oktober och renarne förorsaka skada? Han riskerar att få sin höskörd sköflad utan att i de flesta fall därför erhålla skadestånd. Jo — svaras det, visst får han skadestånd. Ja, om det kan bevisas, att skadan skett med uppsåt eller genom vårdslöshet. Men hvad det betyder, vet hvar och en, som har någon erfarenhet om, huru svårt det är att åstadkomma sådan bevisning.

Då jag skall väga alla dessa omständigheter mot hvarandra, känner jag mig icke kunna bedöma frågan säkert, helst som jag för min del anser dessa nybyggare hafva lika stor rätt, som nybyggare på andra ställen, hvilka hafva af Kongl. Maj:t och kronan fått rättigheter åt sig upplättna. Under sådana förhållanden måste jag, i saknad af egen erfarenhet angående grunderna för frågans bedömande, gå till auktoritetstro. Jag har all möjlig aktning för insigterna hos ordföranden i lappkomitén liksom för herr justitieministern och lagutskottet, hvars samvetsgranna pröfning jag hört omtalas. Men i den komité, som var tillsatt att undersöka denna fråga, sutto, jemte ordföranden, personer, som hade lokalkännedom och på omedelbar kännedom om förhållandena grundade insigter i frågan. När jag nu finner, att desse män, herrar Crusebjörn, Dahlstedt, Roman och Pettersson, alla voro ense, om att i Vesterbottens och Jemtlands län lapparne icke borde få komma ned i bygden förr än den 1 november, blir jag icke öfvertygad, hvarken af herr von Steyerns reservation eller af herr justitieministern eller af lagutskottet, utan tror på den af Kongl. Maj:t tillsatta komitén af specielt sakkunnige, och detta gifver mig anledning att yrka bifall till reservationen.

Herr Afzelius: Jag har visserligen inom högsta domstolen deltagit i behandlingen af detta lagförslag, men jag hade dock icke tänkt yttra mig i denna fråga, då den är af allt för lokal natur, så beroende af rent praktiska förhållanden, att den egentligen icke faller under min domvärjo. Men jag kan icke neka, att då jag hört de yttranden, som här hafva afgifvits till förmån för lapparne, har äfven jag likasom den siste talaren känt mig i rättvisans och billighetens namn manad att säga ett ord för de bofaste.

En talare från Norrbotten talade varmt, gripande om lapparnes rätt; han talade om, huru högsinnadt Riksdagen 1886 förfarit, när Riks-

dagen beslöt att lagfästa sedvanerätten. Ja väl, det var ett högsinnadt beslut, om man ser det endast från lapparnes sida. Men må man betänka, att derigenom lagfästes något, som dock icke var *sedvana*, som förut på sina ställen ansetts så litet berättigad, att den mången gång framkallat straffpåföljder. Må vara, att detta beslut var rättvist mot lapparne; men jag undrar, om det innebar lika stor rättvisa mot nybyggarna och den befolkning, som odlar marken der uppe i Norrland och som nu en gång fått jord utan dylikt förbehåll åt sig upplåten? Detta är en stor fråga, hvarom mycket kunde sägas. Jag skulle för min del gerna velat göra full rättvisa åt lapparne, men jag tvekar om, huru vida icke denna rättvisa i viss mån gjordes på andras bekostnad. Det skulle för mig varit till ännu större glädje, om det kunnat finnas ett annat medel att hjälpa lapparne, äfven om det kräft större offer — om det svenska folket kunnat afsätta så mycket af sitt land åt lapparne, att de der kunde, såsom talaren sade, lefva och dö i frid.

Hvad beträffar att lapparne skulle vara i utdöende, vågar jag påstå, att statistiken visar, att så icke är förhållandet, åtminstone har det icke varit så under de 10 sista åren, utan har under denna tid både lapparnes och renarnes antal ökats.

Som sagdt, detta är en alldeles för stor fråga att draga in i diskussionen om denna specialfråga. Det var endast därför att det föreföll mig, som om man här något ensidigt fört lapparnes talan, som jag begärde ordet; ehuru jag är full af sympati för lapparnes öde, ansåg jag mig dock böra säga något äfven för den andra parten, då det talats så mycket för den ena.

Hvad nu den lokala frågan beträffar, synes det mig som utredningen pekade på, att den vid komitébetänkandet fogade reservationen skulle innebära den rätta lösningen. Hvad som särskildt tilltalar mig i afseende å denna reservation är, att det fortfarande skulle vara lapparnes klara rätt att under den omtvistade oktober månad komma ned från fjellen. Ty skulle denna rätt blifva beroende på, huruvida väderleksförhållandena föranledde dertill eller icke, så blefve det lapparne, som för att undvika skadestånd och trakasserier skulle bevisa detta. Detta är en bevisningspligt, som blefve alldeles för dryg, som endast skulle leda till nya stridigheter; och på detta skäl instämmer jag med dem, som nu yrkat bifall till den kongl. propositionen.

Herr statsrådet Annerstedt: Jag föreställer mig, att de leda-möter af kammaren, som 1886 utgjorde majoritet härstädes och godkände den proposition, som blef 1886 års lag, skola önska något bemötande af den siste talarens påstående, att rättvisa då skipades mot lapparne på bekostnad af nybyggare.

Hvad Vesterbottens län beträffar var förhållandet sådant, att i fråga om Vesterbottens läns lappmark nedan odlingsgränsen lapparne hade en i lag stadgad rätt att vintertiden der vistas, att således de nybyggare, som der slogo sig ned, icke med rätta kunde

Lagförslag om de svenska lapparnes rätt till renbete i Sverige.
(Forts.)

Lagförslag
om de svens-
ska lappar-
nes rätt till
renbete i
Sverige.
(Forts.)

säga, att deras rätt blifvit i någon mån inskränkt genom den nya lagen. De voro skyldiga redan före densammas utfärdande att vintertiden tåla lapparne på sina egor; och då de i 1886 års lag förklarades skyldige att under oktober göra detta, var det icke något annat än fortfarandet af denna äldre skyldighet. Jag har nemligen icke hört någon från nämnda län hvarken i medkammaren eller i denna kammare påstå, att icke vintertiden inträdt i Vesterbottens lappmark under oktober.

Hvad Jemtland beträffar är det, såsom herrarne väl veta, en omvistad fråga, hvilken rätt lapparne före 1886 års lag hade i denna provins. Den siste talaren har karakteriserat denna rätt såsom en sedvana, hvilken icke skulle vara sedvanerätt efter vanligt begrepp. Men den komité, som affattade det betänkande, hvilket ligger till grund för 1886 års lag, kom efter noggranna undersökningar för sin del till den öfvertygelsen, att lapparne äfven i Jemtland hade en verklig sedvanerätt att vistas utom sina fjell, att denna sedvanerätt visserligen blifvit lemnad opåaktad i afvittringsförfattningarne, hvilka utfärdades och tillämpades utan tanke på, att det fans en lapp inom detta län, men att denna omständighet icke kunde grundlägga, att denna sedvanerätt för lappen var förlorad.

Det är, såsom jag är viss på att min ärade vän på stockholmsbänken är den första att medgifva, här icke stället att fortsätta denna juridiska kontrovers om beskaffenheten af lapparnes rätt före 1886 års lag. Men jag har ansett mig såsom deltagare i förarbetena till denna lag skyldig erinra, att efter den uppfattning, hvilken de, som uppgjorde förslaget till lagen, hyste och efter den uppfattning, som uttalades af den ledamot af Konungens råd, hvilken kontrasignerade den kongl. propositionen, fans en verklig sedvanerätt för lapparne äfven i Jemtland.

Herr Berg, Lars: Jag är i viss mån förekommen af herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet, men jag vill dock med några ord fästa uppmärksamheten på ett par vilseledande yttranden. Några ärade talare hafva sagt, att det är så synd om nybyggaren — »jag tycker mera synd om honom än om lappen», var det en talare som yttrade, »ty han mister sin enda skörd, och både han och hans kor och oxar svälta ihjelt», m. m. sådant. Likaså yttrade den näst siste talaren, att han ansåg, att sedvanerättens lagstadgande skulle hafva skett på bekostnad af rättvisan mot nybyggarna. Det har redan invändts, att i gällande afvittringsstadga äro dessa nybyggen upplätta med uttrycklig skyldighet för innehafvaren att inom lappmarkerna tåla lapparnes vintervistelse på dessa egor. Och denna skyldighet går säkerligen i många fall vidare än så, ty å de gamla lappskatte-landen hade lapparne särskildt tillstånd och uråldrig rätt att ständigt få förblifva hela året. Det är visserligen ganska tvifvelaktigt, huru pass vidsträckt denna rätt nu kan anses vara, men den kan dock icke helt och hållet hafva upphäfts, åtminstone icke vintertiden af den omständigheten, att der uppstått nybyggen. I Jemtland ser man af afvittringsutlagen, hurusom hemmanen skattlagts efter lappmarks- metoden långt in i fjellen, — »på renbetesfjellen» — och detta står

tydligt i afvittringsutslagen för Undersåkers och Föllinge lappmarker. Jag yttrade förra gången jag hade ordet, att det säkerligen blott var ett förbiseende, att icke uttrycklig bestämmelse i alla utslag gifvits mot sådant röfveri, som på senare tider derstädes försökts mot lapparnes sedvanerätt. Jag tror dock icke, att ortsmyndigheterna med vett och vilja hafva afvittrat dessa hemman och förutsatt, att lapparne skulle försvinna eller derigenom köras undan, utan det är både för mig klart och af de utredande komitéerna fullständigt ådagalagdt, att det varit både nybyggarnes och myndigheternas naturliga förutsättning och underförstådda tydliga mening, att egarne måste underkasta sig äfven i Jemtland den rådande sedvanerätten, i synnerhet därför att den af ålder opåtaladt af lapparne utöfvats och nybyggen och hemman afvittrats efter Vesterbottens afvittringsmetod. Går man längre norrut in i Vester- och Norrbottens län — jag har sjelf underskrifvit de flesta afvittringsutslag i detta senare län, omfattande 3 socknar med omkring 500 kvadratmils areal — så innehålla alla afvittringsutslagen i detta län tydlig förklaring, att — särskildt der det är fråga om gamla renbetesland — nybyggarne äro skyldige att underkasta sig alla lapparnes möjligen rättigheter; de förra hafva således icke mottagit jorden med förbundna ögon utan delvis med uttrycklig skyldighet, och alltid med ömsesidig förutsättning, att tåla det intrång lapparne möjligen göra.

Rättvisan mot nybyggarne är således till fullo iakttagen, äfven om sedvanerätten bibehålles.

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjordes jemlikt derunder förekomna yrkanden propositioner, först på godkännande af den nu föredragna paragrafen samt vidare derpå, att kammaren skulle godkänna paragrafen med den ändring, att 2 momentet erhöles den lydelse, som föreslagits i herrar Crusebjörns och Dahlstedts motion i ämnet; och förklarades den förra propositionen, hvilken förnyades, vara med öfvervägande ja besvarad.

2—38 §§ samt slutmeningen, ingressen och rubriken.

Godkändes.

Punkten 2.

Utskottets förslag till lag om renmärken.

Godkändes.

Utskottets i utlåtandet gjorda hemställan.

Förklarades besvarad genom kammarens beslut vid föredragningen af de särskilda lagförslagen.

*Lagförslag
om de svenska
lapparnes rätt till
renbete i
Sverige.
(Forts.)*

Vid förnyad föredragning af Första Kammarens tillfälliga utskotts den 19 och 20 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 5, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om förslag till förändring i fråga om hushållningssällskapens organisation m. m., biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning af Första Kammarens tillfälliga utskotts den 19 och 20 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 6, angående utredning om vattenfall, biföll kammaren hvad utskottet i nämnda utlåtande hemställt.

Föredrogs å nyo lagutskottets den 20 och 22 innevarande april bordlagda utlåtande n:o 67, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående skyddskoppymningen i riket.

Herr Hasselrot: Jag tillåter mig hemställa, att det kongl. förslaget måtte föredragas paragrafvis, att paragraferna icke måtte uppläsas, derest icke yrkande derom framställes, samt att vid behandlingen af § 1 diskussionen måtte få röra sig om förslaget i dess helhet.

Härtill lemnade kammaren sitt bifall.

*Förslag till
förordning
ang. skydds-
koppym-
ningen.*

Kongl. Maj:ts förslag till förordning angående skyddskoppymningen i riket.

§ 1.

Herr statsrådet Gilljam: Kongl. Maj:ts proposition har icke af lagutskottet ansetts kunna förordas. Jag skall dock be att få anföra de skäl, som enligt mitt förmenande bort föranleda en annan uppfattning hos utskottet.

Helt visst har utskottet och möjligen äfven en och annan af kammarens ledamöter undrat på, att Kongl. Maj:t åter i år kommit tillbaka med denna proposition, som i nästan lika lydelse förelåg för Riksdagen förra året och då blef afslagen. Det är dock flera skäl, som förmått mig att hos Kongl. Maj:t hemställa om denna propositions förnyade framläggande, och det förnämsta skälet har varit det, att jag ansett det vara min skyldighet att främja det kraftiga initiativ, som medicinalstyrelsen i denna viktiga sak tagit. Såsom herrarne väl veta, har medicinalstyrelsen, som utöfvar högsta tillsynen öfver rikets helso- och sjukvård, ej sällan fått erfara, hvilka stora, ofta öfverdrifna anspråk af allmänheten ställas på dess förutseende och dess ingripande i alla hithörande frågor. I nu förevarande fall är det fråga om en mycket ömtålig sak, och medicinalstyrelsen har helt visst icke velat underkasta sig det ansvar, som kunde drabba

densamma genom att icke i tid vidtaga alla de åtgärder, som vore egnade att minska de förfärliga härjningar, som smittkopporna kunna åstadkomma. Det kan väl sägas, att det ju hade kunnat anstå någon tid, då Riksdagen ännu förra året visat sig så föga benägen att godkänna Kongl. Maj:ts på medicinalstyrelsens initiativ gjorda framställning. Ja, mina herrar, det är ganska lätt att säga, men det är icke så med en kongl. proposition i ett dylikt ämne som med en enskild motion: denna kan utan synnerligt besvär både skrivas och omskrivas snart sagdt huru många gånger som helst, men en kongl. proposition kräver den mest omsorgsfulla utredning och ett besvärligt förarbete. Af propositionen i fråga kan Riksdagen finna, hvilken mängd af myndigheter skolat tagas i anspråk, innan denna proposition blifvit färdig att framläggas inför Riksdagens ögon — alla befallningshafvande, alla förste provinsialläkare och med dem likställda förste stadsläkare, alla domkapitel och undervisningsstyrelser, direktionen för veterinärinstitutet, generalpoststyrelsen, statskontoret. När ett sådant ärende är under behandling, är det en nödvändig sak att söka komma till ett resultat på en gång, emedan man i annat fall, om ärendet skall efter en tids förlopp återupptagas, har att göra samma långa och besvärliga marsch ånyo. De allra flesta myndigheter hafva understödt den framställning, som medicinalstyrelsen har gjort, och sedan myndigheterna hörts, har medicinalstyrelsen fått tillfälle att pröfva deras utlåtanden och med anledning deraf jemka sitt förslag. Slutligen har det definitiva förslaget utarbetats inom ecklesiastikdepartementet. Allt detta är saker, som icke kunna göras utan att taga mycken tid och betydliga krafter i anspråk.

Diskussionen vid förra årets riksdag har ingifvit mig och, som jag vågar påstå, många med mig den föreställningen, att det var det då framställda förslaget om obligatorisk revaccination, som föranledde propositionens fall. Detta har nu från utskottets sida i viss mån förnekats. Jag vill icke tvista mycket om den saken, men när jag i Riksdagens protokoll läste, huru den, som satt såsom ordförande i det sammansatta stats- och lagutskottet, hvilket då behandlade frågan, förde utskottets talan i denna kammare, så kunde jag af den diskussion, som vid tillfället fördes, icke få annat intryck, än att det var den fruktan, som man hade för den obligatoriska revaccinationen, som förnämligast föranledde utgången, under det att det på samma gång erkändes, att brister förefinnas i den nuvarande ordningen och att förslag om partiella reformer i detta afseende skulle hafva af Riksdagen gynnsamt mottagits. Jag kan med skäl påstå, att det är dylika partiella reformer, som nu framlagts till Riksdagens pröfning. Den obligatoriska revaccinationen är struken, icke därför att Kongl. Maj:t har ändrat åsigt i sak, utan därför att Kongl. Maj:t ansåg det vara af värde att kunna få något, då man icke kunde få allt. Men i öfrigt innehåller förslaget ingenting annat än just partiella reformer af de nu bestående förhållandena. Det är sant, att man af lämplighetsskäl och för öfverskådlighets vinnande har uppställt förordningen i fullkomligt ny form för att få de särskilda bestämmelserna upptagna, hvar och en i sin paragraf, så vidt sådant lät sig göra. Men efter medicinalstyrelsens egen uttryckliga förklaring är dess ursprung-

*Förslag till
förordning
ang. skydds-
koppymp-
ningen.*
(Forts.)

*Förslag till
förordning
ang. skydds-
koppym-
ningen.
(Forts.)*

liga förslag mera att anse såsom en omarbetning af det nu gällande reglementet än såsom någon ny författning i ämnet.

Utskottet säger, att om det varit den obligatoriska revaccinationen, som varit den hufvudsakliga anledningen till utskottets hemställan i fjol om afslag å Kongl. Maj:ts proposition, så hade det ju kunnat stryka ut hvad Kongl. Maj:ts förslag innehöll om obligatorisk revaccination. Ja, om utskottet det gjort, hade det helt visst varit ett riktigt tillvägagångssätt gent emot Kongl. Maj:ts proposition med utskottets uppfattning i frågan. Helt visst skulle utskottet gjort sig än mer förtjent af tacksamhet, om det derjemte sagt, i hvilka afseenden i öfrigt förra årets proposition icke ansågs förtjent af Riksdagens godkännande. Man hade då icke behöft gissa sig till hvad det varit, som icke syntes utskottet lämpligt eller behöfligt. Det talas i förra årets nu omtryckta utlåtande om, att vårt folk hade ett sådant förtroende till de nuvarande bestämmelserna, att det vore fara värdt, att man genom införande af nya bestämmelser skulle rubba detta och till och med väcka ovilja mot vaccinationen i stället för att vaccinationen nu allt mer tillvinner sig allmänhetens förtroende. Om så är och då, såsom jag vågar påstå, det föreliggande förslaget innehåller i hufvudsak en omredaktion af de nu gällande bestämmelserna jemte de tillägg, som varit nödvändiga för att få de nuvarande bestämmelserna fullt effektiva, så borde utskottet, för att på bästa sätt samverka med Kongl. Maj:t till ett godt måls vinnande, både i fjol och nu hafva ingått i en detaljpröfning häraf; men utskottet har gått den beqvämare vägen och sagt, att hvad vi hafva är så bra att vi knappast kunna få det bättre och att om vi ock genom ett antagande af Kongl. Maj:ts proposition möjligen skulle kunna få det ännu bättre, så är det fråga, om vi icke finge köpa detta bättre genom uppoffringar och olägenheter, som skulle öfverväga fördelarne.

Jag vill med anledning häraf underkasta grunderna för vårt folks förtroende i detta afseende en kort kritik. Om medicinalstyrelsen sökt visa, att med nu gällande bestämmelser 10, 12 procent eller mera af alla lefvande födda barn aldrig blifva vaccinerade, förnekar utskottet detta faktum eller anser utskottet det betydelselöst? Det gäller för hvarje år en kontingent på 12,000, 13,000 à 15,000 barn, som aldrig blifva vaccinerade. Fortsätter man med detta en fem, tio, femton år, så synes det mig blifva en bekymmersamt stor stam af icke vaccinerade, som, enligt medicinalstyrelsens åsigt, om farsot uppkommer, nödvändigt skola bilda en den farligaste utgångspunkt för sjukdomens vidmagthållande och utbredning. Om vidare med nu gällande bestämmelser en mängd vaccinerade barn, enligt medicinalstyrelsens påstående, aldrig efter vaccinationen blifva undersökta, så att man vet om ymningen slagit an eller icke, förnekar utskottet detta faktum eller anser utskottet det betydelselöst? Jag skall be att om ett litet ögonblick få i dessa afseenden anföra några siffror, på grund af hvilka jag måste anse ställningen egnad att väcka allvarliga bekymmer. Om slutligen vi med våra nuvarande bestämmelser hafva vaccinatorer, som äro så litet kunniga, att de icke kunna säkert bedöma, huru vida en vaccinerad fått några skyddskoppor eller icke, som uppgifva, att en vaccinerad fått sådana, fastän han icke

fått det, så frågar jag: förnekas detta faktum eller är det betydelse- löst? Nu begär icke Kongl. Maj:t annat än att de omarbetade och kompletterade bestämmelserna skola göras sådana, att de få effektiv kraft, blifva någonting annat än bestämmelser på papperet. Utskottet har åberopat, bland åtskilligt annat, den vid utskottets utlåtande fogade tabell 2 och sagt, att det är så små siffror, uppgifterna på dem, som dött i smittkoppor, utvisa. Det är högst få år, säger utskottet, som antalet döda öfverstigit 500 på millionen — sedan år 1810 endast fyra gånger och deraf icke mer än en gång, nemligen år 1874, nalkats tusentalet — men deremot under många år icke ens belöpt sig till ett hundra. Men ett antal af 500 på millionen är, om det multipliceras med fem — då ungefär fem millioner är vårt lands invånareantal — efter min åsigt icke en så obetydlig siffra döda i smittkoppor, att man icke för att få den minskad skulle kunna underkasta sig några olägenheter, några besvär. Men, mina herrar, vi få icke genom dylik beräkning en fullt klar föreställning om verkliga förhållandet med smittkoppornas härjning, utan vi böra hellre se efter, huru det gestaltar sig vid särskilda tillfällen, då en sådan epidemi uppstår. Jag har för det ändamålet gjort ett par anteckningar, hemtade ur medicinalstyrelsens utlåtande och som jag skall be få läsa upp, emedan de tillika angifva orsaken till den intensitet, hvarmed farsoten kan uppträda. År 1874 uppgick dödligheten i en koppepidemi här i Stockholm till den häpnadsväckande — det är medicinalstyrelsens ord — summan af 802 på 100,000 invånare. Det synes af tabell 2, att nära 5,000 insjuknade och 1,200 dogo, d. v. s. nästan hvar fjerde. Från ett distrikt meddelades, att af 355 i hemmen vårdade kopsjsuka 154 varit ovaccinerade och från andra håll, att af 822 insjuknade 304 befunnits ovaccinerade. Från Göteborg uppgifves af förste stadsläkaren, att af 16,619 åren 1888—92 lefvande födda barn endast 5,831 blifvit vaccinerade. Af de kopsjsuka barn, som från hösten 1893 till våren 1894 vårdats å stadens epidemisjukhus, vore icke mindre än 68 procent antecknade såsom med säkerhet *ovaccinerade*, men i verkligheten torde procenten hafva varit långt större. — Äro då de bestämmelser, vi hafva, egnade att väcka förtroende? Böra vi icke taga vårt folk ur den föreställningen, att dessa bestämmelser förtjena förtroende? Vi kunna säga, att vi hela tiden haft goda bestämmelser, men de hafva icke gjorts effektiva. Jag tror, att lagutskottet hade kunnat bidra till införandet af en bättre ordning.

*Förslag till
forordning
ang. skydds-
koppymp-
ningen.*
(Forts.)

Herr Lindgren: Efter det anförande, det utmärkta anförande, som departementschefen nyss låtit kammaren höra i detta ärende, finner jag min ställning här såsom reservant i lagutskottet mycket lätt. Jag har endast att supplerat hvad departementschefen i sin ställning icke kunnat göra, nemligen att yrka bifall till min reservation. Det skall icke falla mig in att upprepa de skäl, som departementschefen anført, eller att säga samma sak två gånger. Då hans anförande efter mitt förmenande varit så uttömmande, återstår således för mig icke mycket att säga, i synnerhet som departementschefen — såsom jag till mitt skydd måste nämna — använde några af mina tilltänkta argument.

Förslag till
förordning
ang. skydds-
koppym-
ningen.
(Forts.)

Det synes emellertid vara konstateradt, att kontrollen öfver koppymningen för närvarande icke är effektiv, och den gifna följden häraf är den, att efter hand uppväxer en stock af barn, som icke äro vaccinerade och som i följd deraf äro i hög grad mottagliga för denna sjukdom. Med den kännedom man har om denna sjukdoms härjningar kan man verkligen med skäl fråga sig: äro de olägenheter, som detta förslag möjligen medför för att åstadkomma en effektiv kontroll, så svåra, att man hellre skall nöja sig med de nuvarande förhållandena?

Lagutskottet har sagt, att det anser de nuvarande förhållandena så goda, att det icke vill hafva någon förändring. Kan man verkligen våga förlita sig på ett dylikt påstående? Alla de sakkunnige, som yttrat sig i denna fråga, hafva varit af en annan åsigt, och männe icke dessa sakkunnige böra hafva större auktoritet än lagutskottet?

Det finnes äfven en annan sida af saken, som bör beaktas, nemligen det stora arbete, som nedlagts på dess utredning och som väl icke bör vara alldeles förgäfvnes.

De olägenheter i förslaget, som man, så vidt jag förstår, egentligen hängt sig upp på, äro de straffbestämmelser, som finnas upptagna i sista mom. af § 12 samt i § 13; men hade lagutskottet verkligen velat göra någonting i saken, så hade det ju stått lagutskottet fritt att föreslå lämpliga ändringar häri.

Jag anser, att Riksdagen åtager sig ett ganska stort ansvar, om den, när frågan blifvit förelagd särskildt denna kammare på det sätt, som departementschefen gjort, helt enkelt låter den falla. Medicinalstyrelsen och regeringen hafva i denna sak gjort hvad på dem ankommer, och ansvaret för följderna af en uraktlåthenhet att vidtaga några åtgärder kommer att uteslutande hvila på kammaren och Riksdagen.

Vi hafva i tidningarna i dag läst om utbrottet af en smittosam kreatursjukdom i Skåne. Det hade troligtvis icke skett, om man i tid vidtagit åtgärder för dess utestängande; detta hade varit mycket lättare än att nu utrota densamma. På samma sätt är det med smittosamma sjukdomar bland menniskor; de äro lättare att förekomma än att häfva, sedan de innästlat sig.

Jag tillåter mig yrka bifall till min reservation och således äfven bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Herr Hasselrot: Det lär icke hafva förvånat någon inom utskottet och icke heller inom kammaren att Kongl. Maj:t åter inkommit till Riksdagen med ifrågavarande förslag, då derpå nedlagts så betydlig omsorg och så mycket arbete.

Det kongl. förslaget till förordning om vaccination innehåller 17 paragrafer och förslaget till reglemente 8 paragrafer, ett flertal af dessa paragrafer indelade i särskilda moment och många af dessa i åtskilliga underafdelningar. Just denna förslagens vidlyftiga beskaffenhet gjorde emellertid, att man inom utskottet fann sig böra med en viss betänksamhet taga det under öfvervägande. Frågan i sig ejelf syntes icke så stor, att ett dylikt opus kunde anses deraf betingadt. Möjligen hade det sammansatta utskottet, som i fjol behand-

lade frågan och som då afstyrkte Kongl. Maj:ts proposition i ämnet, till ledning för regeringen kunnat och kanske bäst, såsom herr statsrådet påpekade, något närmare, än det gjorde, betona de brister, som enligt dess mening funnos i det kongl. förslaget. För min del tror jag dock icke, att detta var af behofvet påkalladt. Det var förslaget i dess helhet och ej någon eller några af dess detaljer, som föranledde utskottets afstyrkande utlåtande, och det var ej, såsom herr departementschefen synes anse, uteslutande eller ens hufvudsakligen stadgandet om revaccination, som gjorde, att det kongl. förslaget då föll. De flesta anmärkningarne gjordes visserligen mot revaccinationen, men dermed är ingalunda sagdt, att man godkände förslaget i öfrigt. Tvärt om visar det sammansatta utskottets betänkande, som lades till grund för Riksdagens skrifvelse till Kongl. Maj:t, att det visst icke uteslutande var revaccinationen, som föranledde det sammansatta utskottets yrkande och Riksdagens beslut om afslag. Herr departementschefen frågar nu, om förhållandena verkligen äro så väl beställda som man förmenat och omtalar i sammanhang dermed, att 10 procent af barnen i vårt land ej äro vaccinerade, att på en hel mängd af dem, som äro vaccinerade, kopporna ej slagit an, att en del vaccinatorer ej förstå att bedöma, huru vida kopporna vid en vaccination gått till eller ej, att det är ett alldeles icke ringa antal, som fortfarande afida i kopsjukdomen, samt att det särskildt varit afsevärdt många, som vid senaste koppepidemierna i Stockholm och Göteborg dukat under för denna sjukdom. Härpå vågar jag helt enkelt svara, att, huru noggrant det än ordnas med skyddskoppypningen, man icke lär kunna hindra, att kopsjukdomen uppträder i vårt land såväl som i andra länder. Ser man emellertid efter, huru förhållandena gestaltat sig i vårt land, sedan vaccinationen börjat användas, och jemför förhållandena hos oss med dem i andra länder, må väl erkännas, att det står bättre till hos oss i detta afseende än på de flesta andra ställen. Och det är att märka, att vaccinationen, som till en början mottogs med misstro och ovilja, allt mera vunnit folkets förtroende, att procenten ovaccinerade år från år minskas, att vaccinatorernas duglighet allt mera och mera ökas samt att sålunda de brister, som herr statsrådet påpekade, äfven om de ännu i viss mån göra sig gällande, likväl med bibehållande af nuvarande bestämmelser med all sannolikhet fortfarande komma att minskas. Vi stå sålunda icke i så dålig ställning och hafva icke några sådana olägenheter att befara under nuvarande förhållanden, att man gerna underkastar sig de betydande förändringar och svårigheter, hvilka, såsom jag i det följande skall framhålla, äro förknippade med bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

En af hufvudgrunderna i det kongl. förslaget är, att, så vidt möjligt är, vaccinationen skall verkställas och öfvervakas af läkare i stället för af vaccinatorer. Det säges på ett ställe — jag vill minnas i medicinalstyrelsens utlåtande — att i visst fall endast en läkare kan lämpligen utföra vaccinationen, nemligen då vaccinen skall vara animal. Jag har för min del trott, och jag hörde den uppfattningen stödjas i utskottet, att så icke är förhållandet. På samma sätt som för en tandutdragning man icke gerna vänder sig till någon af våra

*Förslag till
förordning
angående
skydds-
koppyp-
ningen.*
(Forts.)

*Förslag till
förordning
angående
skydds-
koppym-
pningen.
(Forts.)*

medicinska läkare, utan till en person, som egnat sig åt sådana detaljer och har vana och erfarenhet vid tandutdragning, är jag öfvertygad om, att man för en så enkel operation som vaccination vänder sig till en van vaccinator lika gerna som till en läkare. Jag tror således icke, att vi böra vända oss från de vaccinatorer vi hafva för att uti ifrågavarande afseende ställa oss under läkarnes väld.

Vidare är det, såsom den siste talaren påpekat, rätt allvarsamma bötesbestämmelser för underlåtenhet att ställa sig förordningen till efterrättelse, för underlåtenhet att inom viss tid skicka sitt barn till vaccinator och för efterbesigtning samt mycket annat. Sant är, att äfven i nu gällande författningar i detta ämne bötesbestämmelser finnas, men de äro antiqverade och tillämpas ej, och det går bra ändå. Få vi nu en ny lag, och läkarne skola härutinnan vara ett slags inspektörer öfver oss, komma nog dessa bötesbestämmelser strängt nog tillämpas, hvarigenom kan väckas mycken bitterhet och förargelse, under det att, som det nu är, förhållandena i afseende å skyddskoppymningen utveckla sig gysamt.

En annan olägenhet är, att aflöningen till vaccinatorerna är bestämd i det kongl. förslaget: till 20 öre från kommunen för hvarje person, som vederbörligen uppförts å ympningslistorna, och 50 öre af vederbörande enskild person för hvarje lyckad ympning. Då en kommun skall betala hela arfvodet för sina fattiga, blir det ett ej obetydligt belopp, som kommunerna sålunda måste betala till sina vaccinatorer. I de fall, der läkare finnes i kommunen, är det han, som skall i främsta rummet utföra vaccinationen och får uppbära arfvodet. Som det nu är, får kommunen göra upp med sin vaccinator, liksom i vanliga fall den, som antager en tjänare, får träffa uppgörelse med honom, hvilket synes mig vara det enklaste och naturligaste. Sålunda får ju nu hvarje kommun bestämma löneförhållandena med hänsyn till förhandenvarande omständigheter. I många fall sättas arfvodena rätt stora, i andra fall små, allt efter de olika kommunernas storlek.

Hvad nu anmärkts kunde ju emellertid, om man ville saken, ändras och modifieras. Men lagutskottet har ett allmänt skäl för afstyrkande af det kongl. förslaget: att det är farligt att röra vid en sak, som står relativt så bra som skyddskoppymningen i vårt land. Genom att införa de föreslagna nya bestämmelserna angående skyddskoppymningen riskera vi att försämra det lyckliga läge den har här i landet, då den nu mottages med välvilja och förtroendet till den ökas. Detta har varit lagutskottets hufvudsakliga skäl att afstyrka förordningen.

Jag tillåter mig att yrka bifall till lagutskottets hemställan.

Herr Nyström, Carl: För att gå fri från det ansvar, som understundom häftar äfven vid tystnaden, och för att lemna detta ansvar, der det rätteligen bör ligga, nemligen hos dem, som, såsom vi hörde nyss, ej *vilja saken*, anhåller jag att få till protokollet tecknad, att jag till fullo instämmer med herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet och i öfrigt lika som min ärade kollega yrkar bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Herr Pettersson, Carl: Lagutskottets ordförande har framställt, hvarför utskottet afstyrkt den kongl. propositionen. Skälen dertill innefattas i §§ 6 och 12. I synnerhet har jag fäst mig vid § 6, der det står: »Rättighet att vaccinera tillkommer: a) legitimerade läkare; b) andra personer af båda könen, hvilka, på sätt särskildt finnes stadgad, inhemtat kunskap och vunnit skicklighet i konsten att vaccinera» etc. Det ser visserligen ut, som om våra hederliga klockare, hvilka nu äro de egentliga vaccinatorerna i församlingarna, skulle till en tid åtminstone få bibehålla uppdraget att vaccinera. Men det framskyftar, så vidt jag kan tyda saken, att denna förmån icke skulle komma att kvarstå för dem någon längre tid, ty detta skulle bero på, om, »på sätt särskildt finnes stadgad», de inhemtat kunskap i konsten att vaccinera, och det ankommer på vederbörande medicinska myndigheter att säga, hvad som fordras. Jag är säker på, att svårare fordringar skulle ställas på dem, som efter den nya förordningens utfärdande ville aflägga examen, än man hittills nöjt sig med. Derför instämmer jag med utskottets ordförande i den mening, att det ser ut, som om i framtiden det skulle blifva endast läkare, som få rätt att vaccinera. En sådan skulle förstas hafva sitt skäligen arfvode, ty det går ej an att aflöna en sådan person på det enkla och menlösa sätt, som en klockare aflönas.

Förslag till förordning angående skydds-koppvymningen.
(Forts.)

Herr statsrådet hade åtskilligt att säga om den svåra koppsmitta, som grasserade i Stockholm år 1874 — för öfrigt var det en mycket svår koppsmitta och deraf följande dödlighet det året i hela landet — och herr statsrådet anförde den svåra koppsmittan i Göteborgs och Bohus' län år 1893, men han förbigick mellanliggande år. Om herarne behagen se på tabellen 2, finnen I, att koppsmittan efter år 1874 oupphörligt minskats, och i slutet på 1880- och början af 1890-talet har snart sagdt ingen vare sig insjuknat eller dött i koppor. Att då tala om åren 1874 och 1893 såsom varande de, med hänsyn till hvilka det skulle bestämmas, hurudana förhållandena äro i Sverige, tyckes mig vara mycket obilligt. Man kunde ju i stället taga år, då ingen insjuknat, eller åtminstone ett medeltal. Men af tabellen 1 synes emellertid, att förhållandena i Sverige äro de allra bästa i hela Europa, näst dem i Skottland och Irland; och när så lyckligt inträffat med våra nuvarande vaccinationsförhållanden, är för mig svårt att se, hvarför det skall införas så stränga bestämmelser om vaccinering i framtiden. I fjor vans dock något med Kongl. Maj:ts proposition i ärendet. Riksdagen anslog ju en summa penningar, för att vederbörande skulle få tillgång på mera animal vaccin.

Hvad herr statsrådet anförde var ju delvis mycket ledsamma förhållanden, såsom att tusental barn ej blifvit vaccinerade. Såvidt jag kan förstå, är emellertid orsaken dertill, att det är många föräldrar som tveka att låta behandla sina barn med humaniserad lymfa, emedan derigenom smittosamma sjukdomar kunna spridas. Men om man nu får animal vaccin i tillräcklig mängd, menar jag, att många flera än förut skola låta vaccinera sina barn. Alla beväringar äro för öfrigt underkastade tvångsvaccination eller tvångsrevaccination, så att, om de ej förut blifvit vaccinerade, de blifva det, och om de

*Förslag till
förordning
ang. skydds-
koppym-
ningen.*
(Forts.)

varit det, de blifva revaccinerade. Detta är också ett medel att hämma smittan.

På de skäl jag nu haft äran anföra, vill jag för min del be att få afvisa från mig och från hela lagutskottet, att vi skulle hafva något särskildt ansvar för att vi ej förordat det kongl. förslaget. Jag yrkar bifall till lagutskottets hemställan.

Herr Lindgren: Jag anser mig böra bemöta några af de skäl, som blifvit anförda för afslag å Kongl. Maj:ts förslag, särskildt hvad af den senaste talaren yttrats.

Om det förhåller sig så, att efter den koppepidemi, som rasade år 1874, det flera år voro synnerligen få koppfall, förklaras detta af att de, som ej voro vaccinerade, angrepos under epidemien, och det sedan åtgick tid, innan man åter fick en stock ovaccinerade och mycket mottagliga.

Jag kan vidare ej förstå, hvarför den föregående talaren var så rädd för läkarne. Vaccinationen är väl någonting, som faller inom medicinen. Och i Tyskland och andra främmande länder är förhållandet, att man ej anförtror vaccinationen åt klockare eller dylika, utan man anlitar der sin husläkare för vaccinering. Det vore en lycklig förändring, om man kunde få det derhän äfven hos oss. Jag tror, att man då icke behöfde riskera öfverförande af de antyddas smittosamma sjukdomarne genom vaccinering, en risk, som misskrediterat vaccinationen. Det är särskildt viktigt, att det stadgas, att ingen annan än en läkare får ympa från arm till arm eller uppsamla humaniserad lymfa. Jag kan icke förstå, huru herr Pettersson kan mena, att det vore till så stor skada, om läkarne skulle verkställa vaccination. Dyrt blefve det ej. Deras arbete skulle betalas efter en låg taxa. I andra fall plär man hafva större förtroende till dem, som särskildt utbildat sig för någon viss verksamhet. Jag tror ej, att herr Pettersson prisar, att så många lägga sig i presterskapets befattning, utan att dertill vara kompetente. I fråga derom ställer han sig nog på en annan ståndpunkt. Skälen mot att ordna denna sak på sätt Kongl. Maj:t föreslagit förefalla mycket svaga. Hvarpå det lyckliga förhållande förnämligast beror, att vi haft en relativt god statistik i förhållande till andra länders, är ej lätt att säga på rak arm; men visst är, att den moderna hygienien ej nöjer sig med de resultat, som uppnåddes för 30, 40, 50 år sedan. Hvad som då var lysande kan nu anses sorgligt. Man får sålunda ej säga här: därför att det är bra, som det är, vilja vi ej göra något för att förbättra ställningen. Man skulle med lika fog kunna säga: därför att den svenska nationen är relativt nykter i förhållande till flera andra, behöfva vi ej göra mera för nykterheten. Ett sådant resonement kan icke vara hållbart.

Herr statsrådet Gilljam: Jag skall be att få lägga till några få ord. Jag förstår, att herrarne ej hafva ro att höra mycket mera.

Lagutskottets ärade ordförande talade om de många paragraferna i förordningen och reglementet. Men antalet paragrafer kan väl ej vara ett fullt giltigt skäl för att ej ingå i en fullständig pröfning af

Kongl. Maj:ts proposition. Lagutskottet har nyss ådagalagt, att det kunnat egna en mycket sorgfällig pröfning åt en lag, som innehåller vida flera paragrafer än den ifrågavarande förordningen. För öfrigt vill jag framhålla, att reglementet icke förelagts Riksdagen annat än till kännedom. Och i ett reglemente, der man vill öferskådligt angifva, hvad vissa vederbörande hafva för skyldigheter, gör det ej så mycket, om det blir flera paragrafer, då hvar och en vet, att han har att studera en viss afdelning deri för att se hvad honom åligger.

Jag glömde i mitt förra anförande gifva tillkänna, att jag visste, att utskottet i fjor var missnöjdt med de förmenta höga böterna och vitena. Det visades emellertid då från statsrådsbänken af en annan statsrådets ledamot, att de föreslagna beloppen ej nämnvärdt skilde sig från de nuvarande. Minimum är nu 1 krona 50 öre; och det minimum, som skulle träffa de fall, som allra oftast komme att ega rum, är i Kongl. Maj:ts proposition föreslaget till 2 kronor, maximum till 20 kronor. i närmaste öfverensstämmelse med helsövårdsstadgans motsvarande bestämmelser. En nyhet för mig, men som visar, att de nu gällande bestämmelserna behöfva blifvit något mera effektiva, var, att de nuvarande bötes- och vitesbestämmelserna ej tillämpas. Det var för mig obekant, att det är regel.

Ja, huru vi styra och ställa, mina herrar, kunna vi aldrig någon sin förekomma, att icke då och då en koppepidemi uppstår. Men hvad vi kunna vara visse om är, att vi genom våra åtgärder kunna göra denna epidemi mindre häftig och omfattande, än den under andra förhållanden skulle blifva. Och när vi hafva gjort hvad vi hafva kunnat, få vi taga olyckan, sådan den är. Men om olyckan blir större än den behöft blifva, genom att vi gjort ingenting, då kännes olyckan dubbelt tung. Just därför vågar jag förneka, att jag förtjenar någon förebräelse därför att jag gick förbi de lyckliga åren — sådana skola vi hoppas, att vi få många fortfarande —; men hvad vi behöfva bereda oss för och sätta oss till motstånd emot, det är de hårda åren.

Det är icke meningen, att det skall blifva endast läkare, som skola vaccinera. Det synes ganska väl, att det är påräknadt, att det skall vara betydligt anspråkslösare folk ock. Men dessa skola vara tillräckligt tränade för sin uppgift, så att de kunna uppfylla hvad man af en vaccinator har rätt att fordra. Om vi nu hafva klockare, som icke förstå sig riktigt på vaccination, äro de ju såsom vaccinatore föråfva värda. Och vi få komma i håg, att vi behöfva skickligare vaccinatore för äfven ur den synpunkten, att, om vi, såsom en af de föregående talarne förordade, vilja införa animal vaccin, vaccination med sådan lär kräfva större teknisk skicklighet än användning af den metod, som hittills följts. Vilja vi begagna det bättre sättet för vaccination, måste vi underkasta oss den bättre utbildningen af dem, som skola använda detsamma.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr vice talmannen, som för en stund öfvertagit ledningen af förhandlingarna, i enlighet med de under öfverläggningen förekomna yrkanden propositioner, först på godkännande af den nu föredragna paragrafen

*Förslag till
förordning
ang. skydds-
koppym-
ningen.*
(Forts.)

samt vidare på afslag derå, och förklarade herr vice talmannen sig finna den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner § 1 i Kongl. Maj:ts förslag till förordning angående skyddskoppypmningen i riket, röstar

Ja,

Den, det ej vill, röstar

Nej,

Vinner Nej, afslås paragrafen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—30;

Nej—22.

§ 2.

Herr Hasselrot: Vid den utgång, som voteringen rörande § 1 erhöll, tillåter jag mig yrka återremiss på såväl den nyss föredragna som äfven följande paragrafer i förslaget, på det att lagutskottet måtte komma i tillfälle att taga dem i någon ompröfning. De hafva nemligen ej undergått någon speciel granskning i utskottet, i ty att detta allenast skärskådat förslaget i dess grunddrag. Och det kan ju under sådana förhållanden ej vara lämpligt för kammaren att nu ingå i en detaljpröfning af de särskilda, i dessa paragrafer föreslagna bestämmelserna.

Öfriga delar af förslaget.

Visades åter till utskottet på yrkande af herr *Hasselrot*.

Utskottets i utlåtandet gjorda hemställan.

Visades åter till utskottet.

Justerades sex protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de ärenden, som under dagen bordlagts första gången, skulle uppföras främst på föredragningslistan till nästa sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 11,15 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.
